

DE ISLAM EN MOSLIMS IN DE MEDIA NA DE TERREURGOLF VAN ISLAMITISCHE STAAT:

HAATIMAMS, JIHADISME EN SALAFISTME VERSUS 'VOORBEELDMOSLIMS'

STUDENT NAME:
STUDENT NUMBER:

MAXIME VAN DE GROEP
436791

SUPERVISOR:

DR. MARC VERBOORD

*ERASMUS SCHOOL OF HISTORY, CULTURE AND COMMUNICATION
ERASMUS UNIVERSITY ROTTERDAM*

MASTER'S THESIS
JUNE 1, 2016

ABSTRACT

Terreurorganisatie Islamitische Staat (IS) pleegt veelvuldig aanslagen op al dan niet Westerse doelen. Na de bloederige aanslagen in Parijs op 13 november 2015 ontstond in veel media de discussie of dusdanige aanslagen nou wel of niet met de islam en/of moslims te maken hebben. Premier Mark Rutte stelde duidelijk dat Nederland in oorlog is met IS en niet met de moslims of de islam zelf. Maar jongerenimam Yassin Elforkani was het hier niet mee eens, volgens hem kan je niet blijven zeggen dat de aanslagen niets met moslims en/of de islam te maken hebben. Dit onderzoek gaat nader in op deze scheiding tussen moslims en/of de islam enerzijds en terrorisme anderzijds. Want worden moslims nog wel objectief geportretteerd in de media? En in hoeverre hebben aanslagen van IS hier invloed op? Antwoorden op deze vragen zijn geformuleerd door middel van zowel een automatische als een handmatige, kwantitatieve inhoudsanalyse. Er zijn 900 artikelen gecodeerd uit De Telegraaf, Het Algemeen Dagblad, de Volkskrant, Het NRC Handelsblad en Trouw. Uit het onderzoek bleek dat er na aanslagen meer wordt geschreven over de islam en/of moslims. Ook worden de islam en/of moslims na een aanslag vaker in verband gebracht met terrorisme en wordt vaker gebruik gemaakt van een conflictframe. Opmerkelijk is dat na aanslagen in nieuwsberichten niet vaker sprake is van othering en discursieve framing. Ook worden moslims niet vaker aan het woord gelaten in de nieuwsberichten na de aanslagen. De aanslagen in Parijs laten telkens een *spike* zien in de resultaten en deze brachten een sterkere verandering in de berichtgeving over de islam en/of moslims teweeg. De bevindingen laten zien dat in de journalistiek de nieuwswaardentheorie en objectiviteit nog steeds hoog in het vaandel staan. Vervolgonderzoek zou verder kunnen kijken dan de eventuele aanwezigheid van frames in nieuwsberichten en zou zich ook kunnen focussen op hoe vaak de frames in één tekst voorkomen. Ook zou kunnen worden gekeken naar metaforen omdat dit wellicht nog rijkere data produceert.

KEYWORDS: *Framing, Islamitische Staat, Moslims, Islam, Othering, Discursieve framing, Conflictframing, Associatief framing.*

VOORWOORD

Daar is het dan, het realisatiemoment dat m'n studietijd er (hopelijk) definitief op zit. Ergens is dit heel erg fijn, want een leven zonder continue deadlines en met een vrij weekend lijkt me wel wat. Maar aan de andere kant ga ik het luizenleventje met superveel vrije dagen tussendoor en het feit dat je de wekker niet altijd moet zetten wel missen. Hoewel ik de laatste tijd wel gewend ben geraakt aan de wekker in verband met het vele werken naast het schrijven van deze scriptie. Wat waren er soms stressmomenten zeg, net een nieuwe baan en een scriptie die zichzelf, helaas, niet schrijft. Maar gelukkig, het zit erop én l'm still alive.

Maar ik kan deze tijd niet aan mezelf voorbij laten gaan zonder wat mensen te bedanken. Ten eerste mijn scriptiebegeleider Marc Verboord, bedankt voor alle – supersnelle – feedback en een luisterend oor! Daarnaast al mijn geweldige studiegenoten uit onze WhatsApp-groep 'Marathon van Rotterdam.' Niet dat we die ooit gerend hebben maar het was fijn om de frustratie er af en toe uit te gooien en te merken dat je niet de enige was die zich voor zijn of haar gevoel in een proces van *failing forward* begaf. Ik heb met name erg veel gehad aan Semina Ajrovic gedurende het afgelopen jaar en tijdens de scriptieperiode. Altijd als ik dacht dat ik het slechtste bezig was, doordat ik incapabel ben op het gebied van ver vooruit werken en plannen, dan stond zij aan mijn zijde. Het is fijn om een *partner in crime* te hebben waarmee je kan lachen op een feestje en huilen als we op maandag na het weekend drie deadlines hadden waarvoor weer eens een miljoen woorden moesten worden geschreven. Althans, voor je gevoel dan. Thanks voor de eeuwige support!

Tot slot wil ik mijn ouders én huisgenoten bedanken voor hun steun en vertrouwen in mij. Af en toe een zetje in de rug doet namelijk wonderen en het is fijn om te weten dat er mensen zijn die altijd voor je klaarstaan.

INHOUDSOPGAVE

Abstract	2
Voorwoord	3
1. Inleiding	5
1.1. Onderzoeksvraag	6
1.2. Deelvragen	7
1.3. Maatschappelijke relevantie	10
1.4. Wetenschappelijke relevantie	12
2. Het conflict	13
2.1. Islamitische Revolutie	13
2.2. Al-Qaida en Abu Musab Zargawi	14
2.3. Arabische Lente	15
2.4. Spelers in het Midden-Oosten	16
2.5. Aanslagen IS	18
2.6. Westerse coalitie	20
3. Theoretisch kader	21
3.1. Media invloed	21
3.2. Framing	21
3.3. Associatief framing	23
3.4. Discursieve frames	25
3.5. Othering	27
3.6. Conflictframe	28
3.7. Moslims aan het woord	29
3.8. Krantensoorten	30
4. Methode	32
4.1. Dataverzameling	32
4.2. Analysemethode	33
4.3. Automatische inhoudsanalyse	34
4.4. Handmatige inhoudsanalyse	36
4.5. Analyses	37
5. Resultaten	38
5.1. Nieuwswaardigheid islam en/of moslims na aanslagen IS	38
5.2. Moslims aan het woord	40
5.3. Framing	41
5.6. Kwaliteitskranten versus populaire kranten	49
6. Conclusie en discussie	52
6.1. Conclusie	52
6.2. Discussie	55
Literatuur	58
Bijlagen	65

1. INLEIDING

“De permanente oorlog in Europa is begonnen,” (Van Acker, 2015). Zo luidt een krantenkop één dag na de bloedige aanslagen die zijn opgeëist door terreurorganisatie Islamitische Staat (IS) in Parijs op 13 november 2015. De aanslagen werden gepleegd op meerdere plekken in de stad en kostten aan 130 mensen het leven (Eigenraam, 2015). In een reactie op de aanslagen gaf premier Mark Rutte nadrukkelijk aan dat Nederland in oorlog is met terreurorganisatie IS en niet met moslims of met de islam (RTL Nieuws, 2015). Ook moslimorganisaties spreken zich fel uit tegen extremisme (De Jon, 2015). Zij stellen dat er geen oorlog gaande is tussen moslims en niet-moslims, maar een oorlog tussen beschaafde samenlevingen en barbaarse terroristen. De Britse psychoanalist David Kenning lijkt hier een verklaring voor te hebben, barbaarse terroristen ontstaan volgens hem namelijk niet uit de ideologie van de islam maar uit de psychologische gesteldheid van twijfelachtige pubers (Wiegman, 2016). Toch kan je volgens jongerenimam Yassin Elforkani niet blijven zeggen dat de aanslagengolf op Frankrijk – en Europa – niets met de islam en/of moslims te maken heeft (Groen, 2015). De barbaarse terroristen kunnen hun daden namelijk theologisch legitimeren met de koran. De jongerenimam roept moslims wereldwijd dan ook op om deze zogenaamde IS-interpretatie van de koran te bestrijden door veelvuldig in gesprek te gaan over het geloof.

De media staan vol met tegengestelde opinies, zoals net genoemd. De discussie of de islam en/of moslims wel of niet met terrorisme te maken hebben komt veel terug. Westerse burgers krijgen daarnaast dagelijks in verschillende media berichten te lezen over de gruweldaden van IS. Berichten waarin wordt geprobeerd Westerse moslimjongeren te ronselen om te strijden voor IS. Ook worden foto's van onthoofde journalisten met waarschuwingsboodschappen getoond.

Eén ding is hierdoor duidelijk, moslimterroristen- en extremisten drijven beide kanten steeds verder uit elkaar, we leven momenteel dan ook in tijd van groeiend wantrouwen vanuit het Westen tegenover de islam (Lemm, 2016). Er is een kleine groep moslimextremisten die deze gruwelijke daden pleegt maar de vraag is of deze daden invloed hebben op de beeldvorming over de islam en/of moslims in het algemeen. Deze daden verschijnen namelijk in de Westerse media. Het verband tussen de islam en/of moslims enerzijds en de link die wordt gelegd in de media met terrorisme, geweld en conflict zal dan ook centraal staan in dit onderzoek.

1.1. ONDERZOEKSVRAAG

Er zal worden gekeken naar de rol van media in de beeldvorming over de islam en/of moslims omdat de invloed van de media aanzienlijk is. Volgens Craig (2014) spelen media een belangrijke rol voor het publieke debat en daardoor zijn de tegengestelde opinies, zoals op de vorige pagina genoemd, omtrent de rol van de islam ook hier terug te vinden of komen ze zelfs hier vandaan. Deze tegengestelde opinies zijn de focus van dit onderzoek. Er zal door middel van kwantitatieve inhoudsanalyse onderzocht worden of in de Nederlandse dagbladen, naast terroristen, ook de islam als geloof en/of moslims in verband worden gebracht met terreur en geweld. Hierbij wordt de islam in de breedste zin van het woord bedoeld. Hoewel binnen de islam veel verschillende richtingen zijn, zullen deze niet worden meegenomen in dit onderzoek (Douwes, 2016). Dit omdat in de media dit onderscheid ook vrijwel nooit wordt gemaakt, er wordt weinig gesproken over de distictie tussen de twee hoofdstromingen binnen de islam: de soennieten en de sjiieten (Baker, Gabrielatos, McEnergy, 2013). Moslims worden veelvuldig gegeneraliseerd, vooral in populaire media. Enkel zal daarom worden gekeken naar verwijzingen in de krantenartikelen naar de islam, moslims en de bekendere elementen die bij het geloof horen. Er is uiteraard een verschil tussen de islam, moslims en terroristen maar in veel media gaat het over gruweldaden door terroristen die worden geïnspireerd door de islam, deze terroristen zijn gerekruteerd uit de Westerse moslimbevolking. Hierdoor staan deze drie termen met elkaar in verband en worden deze allemaal meegenomen in het onderzoek. Er wordt dus ook geen duidelijke distictie gemaakt tussen moslims en de islam, dit wordt volgens Baker, Gabrielatos en McEnergy (2013) in Westerse media namelijk ook niet gedaan.

Bij het onderzoeken van de artikelen ligt de nadruk op de mogelijke veranderingen in de manier waarop over de islam en/of moslims wordt geschreven na verschillende terroristische aanslagen opgeëist door IS. Uit eerder onderzoek bleek dat in Britse kranten de islam en/of moslims in een steeds kwader daglicht werden gezet na twee grote aanslagen van Islamitische terreurorganisatie Al-Qaida (Allen, 2014). Uit hetzelfde onderzoek bleek dat na grootschalige aanslagen onwaarheden werden verspreid over de islam en/of moslims. De nadruk lag steeds vaker op onmenselijke praktijken die normaal zouden worden gevonden in de moslimgemeenschap. Steeds vaker werd dan ook gefocust op de barbaarse en extreme kant van de islam. Hierdoor ontstaat eenzijdige beeldvorming over de islam en/of moslims. Het is daarom interessant om te onderzoeken welk beeld van de islam en/of moslims wordt geschetst in Nederlandse kranten na verschillende grote aanslagen van terreurorganisatie IS. In dit onderzoek zal dan ook onderzocht worden of de islam en/of moslims hierna op een positievere of juist negatievere manier worden beschreven.

Om een mogelijke verandering in de berichtgeving over de islam en/of moslims te constateren zal worden gekeken naar verschillende soorten frames. Deze frames helpen om een beeld te schetsen van hoe de islam als geheel wordt neergezet in Nederlandse berichtgeving. Het centrale idee achter de frames is dat de islam en/of moslims na aanslagen van IS vaker met terrorisme worden geassocieerd, dat de islam en/of moslims vaker als gewelddadig worden gezien, dat de islam en/of moslims vaker als bedreiging van de democratie worden gezien, dat de islam en/of moslims vaker als de out-group worden geportretteerd en dat de nadruk in artikelen over de islam en/of moslims vaak op conflicten ligt. Deze frames zullen nader worden toegelicht in het theoretisch kader. Daarnaast zal worden gekeken naar of moslims in krantenartikelen zelf vaker aan het woord worden gelaten na verschillende aanslagen van IS. Ook hier wordt later in het theoretisch kader uitgebreider op in gegaan.

Dit onderzoek zal zich richten op vijf aanslagen die verschillen in grootte en locatie. De aanslagen hebben één belangrijke overeenkomst, ze zijn opgeëist door IS. De aanslagen waarvan de berichtgeving zal worden onderzocht zijn de aanslag in Sousse op 26 juni 2015, de aanslag in Suruç op 20 juli 2015, de aanslag op een Russisch passagiersvliegtuig op 31 oktober 2015, de aanslagen in Parijs op 13 november 2015 en de aanslag in Istanbul op 12 januari 2016. De onderzoeksvraag die centraal staat luidt als volgt:

RQ: In hoeverre verandert de berichtgeving over de islam en/of moslims in Nederlandse dagbladen na een aanslag opgeëist door IS?

1.2. DEELVRAGEN

Media zorgen er onder andere voor dat mensen algemene kennis creëren en informatie gegeven door media wordt snel voor waar aangenomen. Bepaalde kenmerken - zogenaamde nieuwswaarden - van nieuwsberichten bepalen of zij al dan niet worden gepubliceerd in de media en relevant worden bevonden (Caple & Bednarek, 2015). De 'score' die een bericht haalt op deze nieuwswaarden bepaalt de waarschijnlijkheid dat een bericht in een dagblad wordt opgenomen, deze waarden bepalen de nieuwswaardigheid. Volgens Caple & Bednarek (2015) zijn de nieuwswaarden aan de hand waarvan een bericht wordt beoordeeld negativiteit, actualiteit, nabijheid, hoogwaardigheid, bijzonderheid, impact, nieuwigheid, personalisatie, conformiteit en vermaak. Met negativiteit worden alle negatieve aspecten van een bericht bedoeld. Actualiteit gaat over de relevantie van een bericht en dan met name of het bericht nog wel relevant is om over te schrijven. Nabijheid wil zeggen of de gebeurtenis waar een nieuwsbericht over gaat in de buurt is van het publiek. Met

hoogwaardigheid wordt de grootte van een gebeurtenis bedoeld. Bijzonderheid gaat over de status van de personen die bij de gebeurtenis betrokken zijn. Als het gaat over elite of bekende mensen heeft een bericht een hogere bijzonderheid. Personalisatie gaat over het menselijke aspect in een bericht, dit kan worden verhoogd door bijvoorbeeld verslagen van ooggetuigen. Conformiteit staat voor de stereotype aspecten van een gebeurtenis en of het bericht aansluit op de verwachtingen van de lezer. Tot slot staat vermaak voor de plezierige aspecten van een nieuwsbericht. Volgens D'Haenens & Bink (2006) spelen deze diepgewortelde nieuwswaarden een grote rol en wanneer een nieuwsbericht hoog scoort op deze nieuwswaarden is het waarschijnlijker dat het bericht wordt opgenomen in een nieuwsmidium. Journalisten gaan vooral op zoek naar afwijkende gebeurtenissen en berichten bij voorkeur over slecht nieuws. Dit is voornamelijk het geval wanneer het gaat over culturele minderheden zoals moslims. Dit omdat de opiniemakers, zoals onderzoekers en politici volgens D'Haenens & Bink (2006) vooral autochtoon en niet-moslim zijn. Zo ook de journalisten zelf. De negativiteit, actualiteit, nabijheid, hoogwaardigheid, impact en conformiteit van terroristische aanslagen van islamitische terreurorganisaties op Westerse doelen maken het een nieuwswaardig onderwerp voor in de Nederlandse dagbladen.

Deze nieuwswaardige, terroristische aanslagen worden veelvuldig met de islam en/of moslims geassocieerd (Yusof, Hassan, Hassan & Osman, 2013; Papacharissi & De Fatima Oliveira, 2008). Dit omdat er na een aanslag automatisch gezocht wordt naar een verklaring voor terrorisme en hierin vaak wordt teruggegrepen naar religie (McBride, 2011). Religie geeft namelijk een reden om niet bang te zijn voor de dood, het faciliteert hierdoor terrorisme. Later in de theorie zal nog uitgebreider in worden gegaan op de link tussen de islam en/of moslims enerzijds en terrorisme anderzijds. De voorgaande informatie over nieuwswaarden en de koppeling tussen de islam en/of moslims enerzijds en terrorisme anderzijds leiden tot de eerste deelvraag van dit onderzoek. Naar alle waarschijnlijkheid kan op basis van de bovenstaande theorie worden verwacht dat er veel wordt geschreven over de islam en/of moslims. Maar de vraag blijft of er door aanslagen opgeëist door IS een verandering zichtbaar is in de hoeveelheid nieuws over de islam en/of moslims. Dit leidt daarom tot de eerste deelvraag:

SQ1: Hoeveel wordt er, na een aanslag opgeëist door IS, over de islam en/of moslims geschreven in Nederlandse dagbladen?

In dit onderzoek wordt, zoals eerder gesteld, nader gekeken naar verschillende soorten framing. Voornamelijk aan de hand van framing wordt getracht een verandering in berichtgeving over de islam en/of moslims te signaleren. Maar om het onderzoek uit te

breiden en niet alleen toe te spitsen op framing is besloten om ook te onderzoeken in hoeverre moslims aan het woord worden gelaten. Dit is namelijk een andere orde dan framing en door bronnen mee te nemen kan meer nuance gebracht worden in het debat. De bron van de informatie wordt namelijk meegewogen en niet alleen de inhoud en de vorm van de informatie. Het is relevant om de bron van quotes mee te nemen in onderzoek omdat bronnen het nieuws vormgeven (Dimitrova & Strömbäck, 2012). Daarnaast worden bronnen gebruikt om een bepaalde soort framing vorm te geven, de bronnen moeten in de framing passen. Dit gebeurt al dan niet bewust. Daarom kan gesteld worden dat framing en bronnen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en is het zeer relevant om bronnen mee te nemen in dit onderzoek.

In nieuwsberichten over grote gebeurtenissen komen voornamelijk journalistieke situatiebeschrijvingen en achtergrondinformatie voor (Norris, 2003). Vooral als het gaat om grote gebeurtenissen. Voor de aanslagen van 11 september 2001 was 19% van alle bronnen in nieuwsberichten die geciteerd of genoemd waren journalist, verslaggever of correspondent. Zij beschreven allemaal de gebeurtenis, het probleem of achtergrondinformatie. Als het gaat om berichtgeving over moslims dan worden moslims zelf relatief weinig aan het woord gelaten (Sobolewska & Ali, 2012). Er wordt vooral voor moslims gesproken in de nieuwsartikelen in plaats van door de moslims zelf. Opvallend is dat na terroristische aanslagen moslims, of mensen met een Arabische achtergrond juist meer aan het woord worden gelaten (Norris, 2003). De journalisten, verslaggevers en correspondenten lijken na terroristische aanslagen meer open te staan voor het woord, de visie en het gevoel van moslims of mensen met een Arabische achtergrond. Dit is vooral het geval in hoofdartikelen en columns. Uit onderzoek van Poole (2012) blijkt inderdaad dat moslims regelmatig om quotes wordt gevraagd als het onderwerp van een artikel enigszins in relatie staat tot de islam. Onduidelijk is of dit ook het geval is na de terroristische aanslagen van IS. Omdat deze terreurorganisatie verschilt met voorgaande terreurorganisaties zou er ook een verschil kunnen zijn in de reacties van Westerse media en het aantal moslims dat zij aan het woord laten. Dit leidt tot de tweede deelvraag:

SQ2: In hoeverre worden, na een aanslag opgeëist door IS, in de Nederlandse berichtgeving over de islam moslims of mensen met een Arabische achtergrond aan het woord gelaten?

In dit onderzoek wordt gekeken naar berichtgeving over de islam en/of moslims na verschillende aanslagen binnen een tijdsbestek van zeven maanden. Volgens Wolfsfeld (1997) wordt de berichtgeving in media grotendeels bepaald door gebeurtenissen.

Journalisten geven betekenis aan deze gebeurtenissen door ze te vertalen in woorden en afbeeldingen. Zij bepalen wat belangrijke gebeurtenissen zijn. Op basis van de nieuwswaardentheorie kan verwacht worden dat de aanslagen van IS belangrijke gebeurtenissen zijn en dat de islam mee wordt genomen in dit nieuws. Door de aaneenschakeling van aanslagen vindt herhaling van dit onderwerp plaats in het nieuws. Deze herhaling van een onderwerp in de media heeft invloed op de ontvanger van deze berichtgeving (Baker, Gabrielatos & McEnery, 2013). Journalisten kunnen ook worden gezien als ontvangers van deze berichtgeving. Hoewel door journalisten vaak wordt getracht om zo objectief mogelijk te blijven, blijkt dit in de praktijk niet altijd te lukken. Ook zij worden beïnvloed door de herhaling van berichtgeving over specifieke onderwerpen om hen heen.

Daarom is er mogelijk sprake van een verandering of een trend als gekeken wordt naar Nederlandse berichtgeving over de islam en/of moslims. In dit onderzoek zal een verandering of trend worden vastgesteld aan de hand van verandering in de hoeveelheid nieuws over de islam en/of moslims, aan de hand van de verandering die mogelijk zichtbaar is in het gebruik van verschillende frames en aan de hand van mogelijk verschil in het gebruik van quotes van moslims. Per artikel zal gekeken worden of een bepaalde soort framing en/of een quote van een moslim aanwezig is. Ook zullen de hoeveelheden artikelen over de islam en/of moslims worden bekeken. Een trend zal worden geconstateerd aan de hand van een verandering in deze hoeveelheden. De laatste deelvraag luidt dan ook:

SQ3: In hoeverre is er sprake van een trend in de Nederlandse berichtgeving over de islam naarmate er meer aanslagen, opgeëist door IS, hebben plaatsgevonden?

1.3. MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

Het is relevant om te weten of de berichtgeving over de islam en/of moslims in Nederlandse dagbladen verandert na een aanslag opgeëist door IS omdat eerder onderzoek heeft aangetoond dat media de belangrijkste informatiebron over religie zijn (Hjarvard, 2011). De manier waarop over religie wordt geschreven in kranten is van invloed op hoe het publiek denkt over de religie in kwestie. Eenzijdige berichtgeving over de islam en/of moslims kan dus leiden tot polarisatie van het debat. Hierdoor zou de attitude van lezers van deze kranten ten opzichte van de islam en/of moslims mogelijk negatief beïnvloed kunnen worden, de invloed van de media op de samenleving wordt namelijk steeds sterker (Brants & Van Praag, 2015). Als blijkt dat er bepaalde stereotype beelden van moslims worden gecommuniceerd dan kan dit bij het publiek leiden tot gebrek aan vertrouwen ten opzichte van moslims of uiteindelijk zelfs tot fysiek geweld tegen moslims (Sides & Gross, 2013). Als de islam en/of

moslims in de media continu worden geassocieerd met terreur en geweld dan kan dit bij het publiek leiden tot het steunen van een oorlog tegen de islam. Er wordt dan geen concreet onderscheid meer gemaakt tussen islamitische terroristen enerzijds en moslims anderzijds. Vooral mensen die weinig of geen contact hebben met moslims zijn gevoelig voor negatieve media-aandacht ten opzichte van de islam, bij hen zullen het snelst negatieve attitudes worden gevormd (Ogan, Willnat, Pennington & Bashir, 2013).

Maar wat dit onderzoek in het bijzonder maatschappelijk relevant maakt is de mogelijkheid dat de aanslagen van IS anders worden geïnterpreteerd dan voorgaande aanslagen van andere islamitische terreurorganisaties zoals Al-Qaida. IS verschilt namelijk op één belangrijk vlak van voorgaande terreurorganisaties en dat is verspreiding van (online) content (Schmid, 2015). De slogan van IS luidt dan ook "We are in a battle, and more than half of this battle is in the battlefield of the media" (Novenario, in press). IS is veelal online aanwezig, de terreurorganisatie verspreidt daar propaganda in de vorm van een online magazine en post veel op social media. Dit doet de organisatie om wereldwijd moslims te overtuigen om zich aan te sluiten bij IS en om de vijand – de Westerse wereld – te intimideren. De aanslagen en executies die de terreurorganisatie uitvoert zijn namelijk bruter dan ooit en getracht wordt deze met een zo groot mogelijk bereik de wereld in te sturen. Per dag verspreidt de terreurorganisatie 90.000 boodschappen op verschillende platforms in 24 verschillende talen (Schmid, 2015). Hiermee spreekt de organisatie veel rebelse jonge moslims wereldwijd aan, IS gebruikt namelijk pakkende teksten en gewelddadige video's vol *special effects*. Hoewel deze content dus online verspreid wordt, komt de content veelvuldig terug in traditionele, geschreven media. Deze gewelddadige online content wordt overgenomen door kranten, met screenshots van brute video's en quoterings van hatelijke slogans. En deze content, die bij de bron van het geweld vandaan komt, kan mogelijk een nog aanzienlijker effect hebben op het publiek (Schmid, 2015). De content die wordt verspreid door IS is namelijk, in tegenstelling tot de content van voorgaande terreurorganisaties als Al Qaida, speciaal gemaakt met als doel intimideren en voornamelijk choqueren. Daarnaast verspreidt IS volgens Schmid (2015) ook veel meer content vergeleken met voorgaande terreurorganisaties.

IS verschilt ook van voorgaande terreurorganisaties wat betreft het aantal aanslagen en het tijdsbestek waarin deze plaats vinden, dit kan ook van invloed zijn op de interpretatie door het publiek (Novenario, in press). Er vinden veel aanslagen namens IS plaats in steeds een respectievelijk korte tijd. De aanslagen die IS uitvoert komen voort uit wraak op de luchtaanvallen die door Westerse landen worden uitgevoerd in het gebied dat IS in zijn macht heeft. Het doel van IS is namelijk een zo groot mogelijk Islamitisch kalifaat te bouwen,

en deze luchtaanvallen proberen dit te voorkomen. Deze luchtaanvallen vinden constant plaats en dus probeert IS hier ook constant op te anticiperen.

1.4. WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

Onderzoek heeft aangetoond dat moslims steeds negatiever werden geportretteerd in verschillende media na aanslagen van Islamitische terreurorganisaties (Allen, 2014; Papacharissi & De Fatima Oliveira, 2008). Na de aanslagen op de Twin Towers in New York op 11 september 2001 bleken de meeste krantenberichten negatief en angstig ten opzichte van de islam en/of moslims te zijn (Bail, 2012). Na de aanslag op het Franse satireblad Charlie Hebdo door IS in januari 2015 werden de islam en/of moslims in vijf Nederlandse kranten in 92% van de berichten met terrorisme geassocieerd (Roest, 2015). Moslims bleken na terroristische aanslagen te worden gezien als een bedreiging en als een groep die problemen veroorzaakt (Ogan et al. 2013). De bevindingen uit de bovenstaande artikelen zijn slechts een kleine greep uit het rijke scala aan literatuur over de media en het verband met de islam na verschillende aanslagen. Concluderend kan gesteld worden dat in de Westerse berichtgeving de islam en/of moslims bijna altijd worden gekoppeld aan geweld, vrouwonvriendelijkheid, achtergesteldheid, de jihad, terrorisme en als bedreiging van vrijheid, democratie, globalisering en wereldvrede (Kumar & Sharma, 2016). Dit is vooral het gevolg na een aanslag van een Islamitische terreurorganisatie. Opmerkelijk is wel dat er tot nu toe weinig onderzoek is dat zich richt op de berichtgeving na de aanslagengolf die werd opgeëist door IS in 2015. Ook is er weinig onderzoek dat de berichtgeving van verschillende aanslagen in één artikel vergelijkt, het meeste onderzoek richt zich op de berichtgeving na één terroristische aanslag. Op dat gebied zal dit onderzoek verandering brengen. Bekend is dat de islam en/of moslims tegenwoordig vaker als een bedreiging worden gezien in Westerse media, dit kan worden gezien als 'islamofobie' (Brown, 2014). Onbekend is of dit na verschillende aanslagen van terreurorganisatie IS in een steeds grotere mate voorkomt.

2. HET CONFLICT

De opkomst van gewelddadige bewegingen als Islamitische Staat (IS) in Irak en Syrië en Boko Haram in Nigeria heeft de media-aandacht getrokken naar de extreemste kan van islamitische extremisme (Douwes, 2016). In dit hoofdstuk zal nader worden ingegaan op de opkomst van islamitisch extremisme door IS en het ontstaan hiervan, dit omdat er veel partijen bij het conflict betrokken zijn en enige opheldering van belang is om de oorzaken en gevolgen te snappen.

2.1. ISLAMITISCHE REVOLUTIE

Het Midden-Oosten staat bekend om de conflicten. Er is vaak sprake van onenigheid tussen verschillende subgroepen van de islam. Veel van deze conflicten kennen een oorsprong in 1979, toen de Islamitische revolutie begon (Douwes, 2016). In dit jaar begon het politiek activisme en de perceptie daarvan, zoals die wij vandaag kennen in het Westen. Deze revolutie was een ingewikkelde ontwikkeling die verschillende oppositiegroepen met verschillende achtergronden liet samenkomen. Zij kwamen samen om zich te verzetten tegen de sjah, de toenmalige leider van Iran.

Met hun verzet boekten zij succes. De sjah trad af en de oppositiegroepen grepen de macht. Dit was de eerste keer in de geschiedenis dat oppositiegroepen zich verzetten tegen een regime dat door het Westen werd gesteund. En dit was niet zomaar een verzet, dit was een verzet met succes dat smaakte naar meer. De machtsovername maakte namelijk duidelijk dat moderne, islamitische politieke concepties wel degelijk machtpotentie hadden. Daarom kan gesproken worden van een ommekeer. De revolutie motiveerde volgens Douwes (2016) dan ook allerlei groepen islamitische activisten in verschillende landen en met verschillende achtergronden. Het geweld en de repressie, in verschillende landen zoals Egypte en Syrië nam dan ook toe.

Hoewel we vandaag de dag spreken over 37 jaar na de islamitische revolutie zijn de conflicten en repressies nog steeds gaande. Dit onderzoek focust zich op de aanslagen gepleegd door terreurorganisatie Islamitische Staat. Deze terreurorganisatie is niet uit het niets opgedoken en heeft alles te maken met het conflict in dat al jaren gaande is in Afghanistan, Irak en nu ook in Syrië. Daarnaast ligt de oorzaak ook gedeeltelijk in de zogenaamde Arabische lente. Dit zal duidelijker worden in de komende paragrafen.

2.2. AL-QAIDA EN ABU MUSAB ZARQAWI

Nadat de islamitische revolutie had plaatsgevonden vond de toenmalige Sovjet Unie het nodig om in 1979 in te grijpen in Afghanistan tegen de toenmalige dictator die daar aan het hoofd stond (Douwes, 2015). Hier ging het volk niet zomaar mee akkoord en er ontstond een reactie van islamitische rebellen legers om tegen de Sovjet Unie te vechten. Dit was het begin van de Afghaanse oorlog. De rebellen bestonden uit mannen uit Afghanistan maar ook uit de landen eromheen. Onder deze rebellen bevonden zich twee bekende namen namelijk Osama Bin Laden, de oprichter van terreurgroep Al-Qaida, en Abu Musab Zarqawi, de persoon bij wie de oorsprong van IS ligt (Lister, 2014).

Na veel gevechten tussen de Sovjets en de rebellen trekken de Sovjets zich in 1989 terug. Als gevolg hiervan achtten de rebellen die hebben gevochten in Afghanistan het niet meer nodig om daar te zijn en degenen die niet uit Afghanistan kwamen keerden dan ook terug naar hun thuisland. Deze overwinning op de Sovjets gold voor Osama Bin Laden als inspiratie om een fundamentalistisch-islamitische verzetsgroep te starten genaamd Al-Qaida. Bin Laden maakt van Al-Qaida een globaal netwerk om de strijd tegen het westen voort te zetten nadat is gebleken dat deze strijd inderdaad succesvol kan zijn door het overwinnen van de Sovjets (Bennett, 2013). Abu Musab Zarqawi richt zijn eigen verzetsgroep op maar deze is niet succesvol.

In Afghanistan blijft de situatie instabiel. Zowel Osama Bin Laden als Abu Musab Zarqawi keren dan ook weer terug naar Afghanistan, dat nu wordt geregeerd door de Taliban, een islamitische beweging (Lister, 2014). Osama Bin Laden blijft bezig met de strijd tegen het westen met zijn organisatie Al-Qaida. Op 11 september 2001 valt Al-Qaida Amerika aan, twee gekaapte passagiersvliegtuigen vliegen het World Trade Center in New York in waarbij maar liefst 2977 mensen de dood vinden (Douwes, 2015). Als reactie hierop valt Amerika Afghanistan binnen en zowel Zarqawi als Bin Laden slaan op de vlucht. Bin Laden vlucht naar Pakistan en Zarqawi naar Irak. De situatie in Afghanistan en de omliggende landen blijft instabiel.

Twee jaar later valt Amerika naast Afghanistan ook Irak binnen waar Saddam Hoessein een schrikbewind voert tegenover het sjiiitische gedeelte van zijn bevolking. Duizenden Iraakse soldaten, boos en ongeschoold, komen in opstand. Amerika wilde vrijheid brengen maar dat ging er bij veel niet in. Verschillende jihadistische groepen zien deze actie namelijk als een herhaling van wat de Sovjet Unie in 1979 deed (Lister, 2014). De Iraakse soldaten vechten tegen de Amerikaanse soldaten en onder deze soldaten is Abu Musab Zarqawi. Hij sticht wederom een eigen jihadistische groep en krijgt steeds meer volgelingen, als resultaat hiervan wordt zijn groep één van de meest meedogenloze. Hij valt namelijk

vooral Irak's meerderheid aan en creëert hierdoor een oorlog tussen verschillende groepen binnen Irak (Lister, 2014).

In 2004 wordt Zarqawi inmiddels aanschouwd als een soort held onder jihadisten. Osama Bin Laden's beweging Al-Qaida begint dan ook een alliantie met Zarqawi, zijn groep in Irak krijgt de naam Al-Qaida in Irak (Bennett, 2013). Amerika krijgt Zarqawi echter in de gaten en ziet de misdaden die hij en zijn groep plegen in Irak. Ze besluiten hem meerdere keren aan te vallen en in 2006 komt hij om bij een Amerikaanse luchtaanval. In de jaren daarna lijkt Al-Qaida in Irak als gevolg hiervan ontregeld en verslagen. In 2011 lijkt de rust in Irak grotendeels teruggekeerd en trekt Amerika zich terug, de situatie is in hun ogen stabiel.

2.3. ARABISCHE LENTE

In 2011 verspreidt de Arabische Lente zich over het Midden-Oosten. De Arabische Lente is de naam die gegeven is aan verschillende opstanden tegen de heersende machten in verschillende landen in het Midden-Oosten (Van Leeuwen, 2011). De oorzaken zijn niet in alle landen hetzelfde en niet in alle landen is de strijd even heftig. De heersers van Tunesië en Egypte bijvoorbeeld kennen een minder zwaar en bloederig verzet dan de heersers in Libië en Syrië.

In Syrië is Bashar al-Assad aan de macht en hij laat zich niet zomaar wegsturen door de opstandelingen. Hij grijpt dan ook gewelddadig in op protestanten tegen zijn leiderschap (Lister, 2014). Dit leidt tot een civiele oorlog. Assad is bang dat de wereld in zal grijpen en zich tegen hem zal keren. Om dit te voorkomen besluit hij massaal jihadisten uit gevangenschappen vrij te laten om hen te laten vechten tegen de opstandelingen, ook wel aangeduid als rebellen. Deze actie maakt Assad's leger lastig om te verslaan voor andere machten. Ondertussen is in Irak dus toch nog een kleine groep van Al-Qaida overgebleven. De groep wordt geleid door Abu Bakr al-Baghdadi, een naam die verwijst naar één van de eerste islamitische kaliefen en doet herinneren aan zijn doel om één groot islamitisch kalifaat te stichten (Douwes, 2016). In 2012 besluit Abu Bakr al-Baghdadi een groep van zijn topstrijders naar Syrië te sturen om daar mee te vechten met de rebellen tegen Assad en een nieuwe Al-Qaida branche te starten. Deze groep noemt zich Jabhat al-Nusra (Cafarella, 2014).

Ook Baghdadi besluit gevangenschappen aan te vallen in Irak om jihadisten vrij te laten en mee te laten strijden. In april 2013 benoemt Baghdadi zichzelf tot leider van alle Al-Qaida gerelateerde groepen in Irak en Syrië. Hieronder dus ook Jabhat al-Nusra. Deze

machtsgreep wordt echter door de rest van Al-Qaida geweigerd en Baghdadi wordt verbannen van de organisatie. Een andere oorzaak hiervan is ook dat Baghdadi veel onschuldige burgerslachtoffers maakt, dit wordt niet goed gekeurd door Al-Qaida (Lister, 2014).

Baghdadi besluit niet op te geven en gaat verder door eigen uitbreiding in Syrië. Hij krijgt veel volgelingen en noemt zijn groep Islamitische Staat oftewel IS. IS wordt groot in Syrië mede omdat Assad dit toelaat. Doordat IS zo groot wordt richten de buitenlandse machten, die zich inmiddels veelal vermengen in de conflicten, zich op vechten tegen IS en niet per se tegen Assad. Maar IS weet het spel slim te spelen door massale inzet van social media en mooie beloftes aan moslims, de groep wordt daarom groter en groter en verspreidt zich zelfs over de grenzen van Syrië (Douwes, 2016). Niet veel later controleert IS één derde van Irak en het grootste gedeelte in Syrië. Het doel van IS is extremer dan dat van Al-Qaida. IS wil het oude kalifaat doen herleven en dit kalifaat zo ver mogelijk uitbreiden. Een kalifaat is een staatsmodel in de islamitische traditie. Hiermee wordt een religieus, politiek en militair leiderschap van de gemeenschap van gelovigen bedoeld (Douwes, 2016).

2.4. SPELERS IN HET MIDDEN-OOSTEN

Niet alleen IS maar steeds meer formaties vechten tegen elkaar in het Midden-Oosten. Sommigen bestonden al ver voor de Arabische Lente maar de formaties zijn langzamerhand allemaal betrokken geraakt bij het conflict in Syrië en de opkomst van IS. Om inzicht te scheppen in de complexiteit van het conflict in het Midden-Oosten zullen nu enkele groepen uitgelicht worden die betrokken zijn bij het conflict. Ook zal hun rol toegelicht worden.

2.4.1. AL-QAIDA

Al-Qaida is een naam die al eerder is gevallen in dit hoofdstuk maar het is toch relevant om nog kort deze groepering te noemen omdat deze niet vergeten mag worden. De opkomst van deze groep moet voornamelijk worden gezien tegen de achtergrond van verregaande politieke ontwikkelingen in de jaren tachtig en negentig in Afghanistan (Bennett, 2013). De onderdrukking van islamitische groepen in Egypte, Syrië en Algerije leidde tot radicalisering bij een groot deel van de bewegingen. Eén van deze geradicaliseerde bewegingen is Al-Qaida dat dus is opgericht door Osama Bin Laden. Deze beweging kan meer worden gezien als een netwerk en bestaat voornamelijk uit strijders uit verschillende Arabische landen maar sommige strijders komen ook uit het Westen en Azië. Al-Qaida bestond bijvoorbeeld ook uit

Saoedi's die vechten tegen de sterke band tussen het Saoedische regime en de Verenigde Staten (Douwes, 2015). Het doel van de organisatie is dan ook het bestrijden van de Westerse invloed in de islamitische wereld. Al-Qaida was verantwoordelijk voor de aanslagen op 11 september 2001 en kent verschillende takken in verschillende landen zoals bijvoorbeeld Jabhat al-Nusra in Jemen en Syrië.

2.4.2. JABHAT AL-NUSRA

Jabhat al-Nusra is de Syrische variant van Al-Qaida (Cafarella, 2014). Deze groepering vecht zij aan zij met de rebellen tegen het leger van staatshoofd Bashar al-Assad. Veel mannen die bij de groep Jabhat al-Nusra horen komen uit Irak en stonden voorheen onder leiding van Abu Bakr al-Baghdadi. Uit Jabhat al-Nusra valt het bestaan van de extremistische organisatie die in dit onderzoek centraal staat, IS, af te leiden. Echter zitten IS en Jabhat Al-Nusra nu ook achter elkaar aan omdat Jubhat al-Nusra de daden van IS te meedogenloos acht.

2.4.3. HET VRIJE SYRISCHE LEGER

Het Vrije Syrische Leger wordt halverwege 2011 opgericht door een gedeserteerde generaal (Melissen, 2015). In de loop der tijd groeit het leger uit tot een mix van ex-militairen en iedereen die maar mee wil doen: boeren, studenten, ingenieurs, winkeliers et cetera. Het Vrije Syrische Leger vecht tegen het regeringsleger van Bashar al-Assad en vocht in het begin vooral met lichte wapens. Dit is echter veranderd. Anno 2016 is Het Vrije Syrische Leger niet meer zo gematigd en zet het de strijd voort tegen zowel Assad als IS.

2.4.4. PESHMERGA

De Peshmerga zijn de Koerdische strijdgroepen in Noord-Syrië en Irak. Zij vormen een grote minderheid in het Midden-Oosten en vechten voor hun eigen deelstaat (Melissen, 2015). Het is hun taak om de Koerdische bevolking te beschermen tegen alle strijders van buitenaf. Daarom vechten de Koerden ook tegen IS. Opvallend is dat IS het Koerdische leger als één van de weinigen vreest omdat in dit leger niet alleen mannen maar ook vrouwen mee vechten. Leden van IS geloven dat als zij door een vrouw wordt gedood zij niet meer naar het paradijs in het hiernamaals mogen. Dit wordt gezien als een grote schande.

2.4.5. REBELLEN

In Syrië zijn verschillende rebellengroepen op de been die vechten tegen Assad, IS en de Koerden (Melissen, 2016). De rebellen zijn volgens conflictjournalist Hans-Jaap Melissen degenen die als het ware tussen wal en schip vallen (persoonlijke communicatie, 19 mei 2016). Zij vochten bijvoorbeeld eerst voor het Vrije Syrische Leger, vonden dit leger te meedogenloos worden en wisten daarna niet meer bij welke groepering zij zich wilden voegen om vervolgens zelf te gaan vechten.

2.5. AANSLAGEN IS

IS heeft dus veel strijdkrachten tegen zich en heeft als gevolg hiervan veel grondgebied in het Midden-Oosten verloren. Daarom voert de terreurorganisatie ook veel aanslagen uit in de Westerse wereld (McCabe, 2016). Via social media probeert de terreurorganisatie wereldwijd moslims over te halen om aanslagen uit te voeren in naam van de islam. Moslims worden opgeroepen op de jihad te vechten in het Midden-Oosten en keren vervolgens radicaal en gewelddadig terug naar hun thuisland om hier een aanslag uit te voeren. IS kent inmiddels al een brede geschiedenis van aanslagen die al dan niet zijn uitgevoerd in de Westerse wereld. In deze paragraaf zullen de aanslagen, waarvan de berichtgeving in Nederlandse kranten wordt onderzocht, kort worden toegelicht.

2.5.1. SOUSSE

Op 26 juni 2015 viel een gewapende terrorist toeristen op het strand in de populaire Tunesische badplaats Sousse aan (Onuoha, 2016). Sousse trekt voornamelijk toeristen uit Europa aan en staat hierom bekend. De terrorist opende het vuur op het strand en verplaatste zich vervolgens naar het zwembad en de lobby van een nabijgelegen hotel. 38 mensen kwamen om het leven en 39 mensen raakten gewond. De slachtoffers waren onder andere van Belgische, Britse en Duitse nationaliteit. De terrorist werd doodgeschoten door beveiligingsmedewerkers op een parkeerplaats naast het hotel. IS eiste de aanslag op door een foto van de 24-jarige terrorist te plaatsen op social media.

2.5.2. SURUÇ

Op 20 juli 2015 kwamen 300 jonge Koerdische en Turkse studenten vanuit verschillende provincies in Turkije bijeen in Suruç (Çelik, Çelikkan, Balta, Mutluer & Korkut, 2015). Dit

deden zij omdat zij samen naar Kobanê wilden reizen, een stadje gesitueerd ten zuiden van Suruç, net over de grens in Syrië. Kobanê was verwoest door aanslagen van IS, de studenten wilden er dan ook heen reizen om solidariteit te tonen en speelgoed te brengen naar kindjes in de stad. Ook wilden zij bomen gaan planten en een speeltuin bouwen. Maar tijdens een persconferentie sloeg het noodlot toe, een 20-jarige zelfmoordterrorist blies zichzelf op en 32 studenten lieten het leven. 100 studenten raakten gewond. De zelfmoordterrorist werd eerder getraind door IS in Syrië en de aanslag werd dan ook opgeëist door de terreurorganisatie.

2.5.3. RUSSISCH PASSAGIERSVLIEGTUIG

Op 31 oktober stortte een Russisch passagiersvliegtuig van luchtvaartmaatschappij Kogalymavia neer in de Sinaïwoestijn (Summit, 2016). Het vliegtuig was onderweg van Sharm el-Sheikh naar Sint Petersburg en de passagiers waren vooral toeristen die terugkwamen van hun vakantie. Niemand overleefde de crash, alle 224 inzittenden kwamen om het leven. De oorzaak van de crash was een bom aan boord. De crash werd meerdere malen opgeëist door IS op social media. De terreurorganisatie plaatste meerdere malen een foto van de bom waarmee het vliegtuig zou zijn neergehaald.

2.5.4. PARIJS

Op 13 november 2015 vonden 's avonds op verschillende plekken in Parijs aanslagen plaats (Hirsch et al. 2015). De eerste aanslagen waren bij een vriendschappelijke voetbalwedstrijd van het Franse nationale team, hier bliezen drie zelfmoordterroristen zichzelf op. Niet veel later schoten verschillende terroristen op bezoekers in drie restaurants. Ook blies een man met een bomgordel zichzelf op. De meeste gewonden vielen in concerthal Bataclan, waar terroristen met automatische vuurwapens op bezoekers schoten en zichzelf vervolgens opbliezen. In totaal laten 130 mensen het leven. IS eist de verantwoordelijkheid op.

2.5.5. ISTANBUL

Op 12 januari 2016 blies een zelfmoordterrorist zichzelf op op het toeristische Sultanahmetplein in de Turkse stad Istanbul (Elenbaas, 2016). Bij de explosie vielen tien doden en vijftien gewonden. De meeste slachtoffers droegen de Duitse nationaliteit. De

zelfmoordterrorist die verantwoordelijk was voor de aanslag was kort daarvoor vanuit Syrië de grens overgestoken en was lid van IS. De terreurorganisatie eiste de aanslag dan ook op.

2.6. WESTERSE COALITIE

Het Westen probeert al jaren in te grijpen in het Midden-Oosten conflict. In 2003 viel Amerika Irak binnen om het land onder controle te brengen na de val van Saddam Hoessein's regime (Melissen, 2015). Dit gebeurde met veel geweld en zorgde voor frustratie en woede bij de inwoners van Irak. Er waren destijds al tekenen dat het mis zou kunnen gaan, de spanningen tussen soennieten en sjiieten waren groter dan ooit (Melissen, 2015). Soennieten voelen zich nog steeds opgejaagde tweederangsburgers voor wie na de val van Saddam Hoessein geen plaats meer is. Dit zou kunnen worden gezien als het begin van Islamitische Staat want hierdoor werd Abu Musab Zarqawi leider van een jihadistische alliantie in Irak (Byman, 2016).

Islamitische Staat geeft ook aan dat de bombardementen die zij uitvoeren reacties zijn op het ingrijpen van het Westen in het Midden-Oosten. Maar in hoeverre heeft het Westen ingegrepen en op welke schaal?

Sinds september 2014 is er een internationale, westerse coalitie gevormd om IS te bestrijden in Syrië en Irak (Beemsterboer, 2015). De coalitie bestaat uit Irak, de Verenigde Staten, Jordanië, Saudi-Arabië, Frankrijk, Canada, Australië, Nederland, België, Duitsland, Bahrein, Denemarken en de Verenigde Arabische Emiraten (NOS, 2014). De coalitie staat onder leiding van de Verenigde Staten en heeft al meer dan 8000 luchtaanvallen uitgevoerd op doelen van IS. Het resultaat daarvan is echter gering, dit omdat de kracht van IS vaak wordt onderschat door de coalitie (McCabe, 2016). Naast de luchtaanvallen bevoorraadt de coalitie troepen die tegen IS vechten zoals de Koerdische peshmerga's en het Iraakse leger (Beemsterboer, 2015).

3. THEORETISCH KADER

In dit hoofdstuk zal nader in worden gegaan op de theorie die wordt gebruikt om bepaalde verwachtingen te schetsen over de Nederlandse berichtgeving naar aanleiding van aanslagen van IS. Verschillende hypothesen zullen uit de theorie naar voren komen en aan de hand van deze hypothesen zullen uiteindelijk de resultaten worden geduid.

3.1. MEDIA INVLOED

Media hebben invloed op mensen. De beeldvorming van mensen over onderwerpen, zoals de islam, wordt mede beïnvloed door de media (Clemente & Roulet, 2015). Als mensen een beeld of opinie vormen gebruiken zij eerst de eigen opvattingen en daarna de opvattingen die zij hebben meegekregen door de media. Media zorgen er onder andere voor dat mensen kennis hebben over verschillende onderwerpen en praten over verschillende onderwerpen waarover zij in de media hebben gelezen. Uit dezelfde literatuur blijkt dat dit komt omdat informatie gegeven door media wordt gezien als relevant, media hebben een zekere vorm van authenticiteit en autoriteit. Naast het feit dat media mensen informeren kunnen media mensen ook boos maken of angst opwekken als het gaat om bepaalde onderwerpen (Slater, 2007). Hoewel persoonlijke kenmerken zoals leeftijd, geslacht, sociale invloeden en sociale identiteit, van invloed zijn op de effecten die media teweeg brengen bij een persoon, is niemand immuun voor media invloeden. Als gecontroleerd wordt op de voorgenoemde variabelen kunnen iemands overtuigingen, gedrag en mening nog steeds worden beïnvloed (Slater, 2007). Dit is ook het geval als het gaat over religie. Vooral de islam is een geloof dat gesloten communicatiesystemen kent die bijdragen aan een gemeenschappelijke identiteit waar buitenstaander niet makkelijk toegang toe verkrijgen. Niet-moslims verkrijgen informatie over het geloof veelal via de media en niet van moslims zelf. In dit onderzoek worden de berichten over de islam en/of moslims dan ook nader onder de loep genomen wat betreft de inhoud van de boodschappen.

3.2. FRAMING

Media kunnen dus bepalen waarover het publiek praat, dit wordt door Pan en Kasicki (1993) aangeduid als agenda setting. Maar hiernaast kunnen media ook sturen hoe mensen over een bepaald onderwerp praten. Dit wordt aangeduid als framing. Het framingproces wordt als volgt gedefinieerd: "To frame is to select some aspects of a perceived reality and make

them more salient in a communicating text in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation and/or treatment recommendation for the item described (Entman, 1993, p. 52).” Een tweede definitie is minder gedetailleerd en omschrijft framing meer als het centrale idee of de centrale verhaallijn dat betekenis geeft aan een opeenvolging van gebeurtenissen (Gamson & Modigliani, 1987). In beide artikelen komt naar voren dat door een bericht op een bepaalde manier te schrijven en bepaalde aspecten te belichten en andere aspecten niet, de houding van het publiek ten opzichte van een bepaald onderwerp gestuurd kan worden. Dit wordt gedaan door zogenaamde frames in de tekst te verwerken en een bepaalde versie van de realiteit te beschrijven. Hierbij moet wel gesteld worden dat frames niet altijd bewust worden gebruikt, het framingproces gebeurt vaak onbewust. Dit maakt framingonderzoek niet heel makkelijk.

Volgens Entman (1993) komt framing voor op vier niveaus: in cultuur, in de gedachtegangen van elitefiguren en professionele, politieke voorlichters, in teksten en in de gedachtegangen van burgers. Dit geeft de omvang van het onderwerp framing weer. In dit onderzoek ligt de focus vooral op teksten. Deze worden voornamelijk geproduceerd door netwerken van professionele tekstschrijvers. Sommige van deze tekstschrijvers maken bewust gebruik van framing en zetten het strategisch in. Andere tekstschrijvers doen dit onbewust. Met framing in cultuur wordt bedoeld dat er vaste schema's zijn te vinden in de gedachten van burgers. Ook zijn er vaste schema's te vinden in de communicatie, literatuur, conversaties, politiek en het nieuws en vermaak in een gemeenschap. Deze schema's bepalen gedeeltelijk hoe burgers reageren op bepaalde frames die zij ontvangen. Frames in de gedachtegangen van elitefiguren en politieke voorlichters hebben ook hiermee te maken, zij kunnen kiezen uit de culturele frames en bepalen daarmee welke frames vaker voorkomen.

Frames in teksten, beeld of gesproken woord kunnen worden onderzocht door een aantal framingindicatoren op te stellen (D'Angelo & Kuypers, 2009). Hieronder vallen specifieke, linguïstische structuren zoals metaforen, visuele iconen en populair taalgebruik dat vaker wordt herhaald. Maar framingindicatoren kunnen meer zijn dan deze structuren, het kunnen ook bepaalde manieren van probleemdefinitie en sleutelwoorden zijn. Dit kan vooraf door de onderzoeker worden bepaald op basis van voorgaand onderzoek en dit zal in dit onderzoek ook later in het theoretisch kader worden gedaan.

Framing heeft verschillende effecten. Volgens Norris (2003) is het bestaan en gebruik van frames niet per se negatief. Deze frames geven het publiek namelijk een idee waar het nieuws vandaan komt, hoe belangrijk het nieuws is en wat de gevolgen van bepaald nieuws zijn. Om dit bij het publiek over te brengen is het onvermijdelijk om bepaalde aspecten van

nieuws te selecteren en andere aspecten weg te laten. Maar deze selectie van aspecten manipuleert een verhaal wel en dit moet altijd in gedachte worden meegenomen. Door gebruik te maken van frames wordt informatie geselecteerd en georganiseerd zodat het publiek er een betekenis aan kan geven (Powell, 2011). Elk nieuwsbericht wordt vanuit een bepaalde invalshoek geschreven en elk nieuwsbericht heeft een bepaalde focus, dit bepaalt welk frame in het bericht naar voren komt. Welk frame in een nieuwsbericht naar voren komt wordt bepaald door verschillende factoren zoals ideologie en sociale normen en waarden. Voorbeelden hiervan zijn de ideologie van de nieuwsbron en de normen en waarden uit het land waar de nieuwsbron vandaan komt. De frames die in nieuwsberichten voorkomen worden veelal gekopieerd door het publiek (Huang, 1996). Hoewel hierbij wel gesteld moet worden dat het publiek vaak een andere invalshoek kiest om een verhaal opnieuw te vertellen dan de oorspronkelijke journalist van het nieuwsbericht. Het publiek kiest zelf wat het belangrijk vindt aan het verhaal en reproduceert het verhaal met de nadruk op dit zelfgekozen element. Daarom kan framing ook worden aangeduid als cognitieve structuren door middel waarvan personen betekenis geven aan dagelijkse gebeurtenissen (Goffman, 1974).

Een groot deel van de focus van dit onderzoek richt zich op framing. Bij framingonderzoek is het raadzaam om vooraf aan het onderzoek frames op te stellen die onderzocht gaan worden (D'Angelo & Kuypers, 2009). Er is al veel onderzoek gedaan naar framing van de islam moslims en terrorisme. Volgens Woods (2011) veroorzaken nieuwsberichten omtrent deze onderwerpen veel gedachtes en gevoelens bij de ontvangers van de berichten. Hoe deze gevoelens en gedachtes zijn hangt af van de inhoud van de framing. Waar worden de onderwerpen mee in verband gebracht, welke aspecten worden belicht en wie worden er aan het woord gelaten? Dit zal worden uiteengezet in de volgende paragrafen. Verschillende frames die worden onderzocht, en hypothesen die hieraan worden gekoppeld, zullen worden toegelicht.

3.3. ASSOCIATIEF FRAMING

Er zijn veel soorten frames die terug kunnen komen in nieuwsberichten. Een specifieke vorm van framing bestaat uit associaties, dit wordt associatief framing genoemd (Schultz, Kleinnijenhuis, Oegema, Utz & Van Atteveldt, 2011). Met een associatief frame wordt bedoeld dat twee concepten in een tekst met elkaar in verband worden gebracht. Met concepten kunnen actoren, gebeurtenissen en attributen worden bedoeld (Ruigrok & Van Atteveldt, 2007). Dit verband wordt gecreëerd doordat bepaalde frames mensen herinneren

aan eerder gebruikte cognitieve schema's om gebeurtenissen te interpreteren (Goffman, 1974). Associatief framing kan daarom worden gerelateerd aan bestaande frames of schema's in het menselijk brein. Met behulp van deze bestaande frames of schema's vormen individuen bepaalde associaties tussen verschillende concepten (Van Atteveldt, Ruigrok & Kleinnijenhuis, 2006). De relatie tussen deze verschillende concepten kan worden beïnvloed door cues van buitenaf. Een voorbeeld van een cue is een nieuwsbericht. Bij associatief framing gaat men er dus vanuit dat nieuwsberichten kunnen worden gereduceerd tot bepaalde contexten die gebeurtenissen bevatten, er is een kans dat bepaalde gebeurtenissen voorkomen en als twee gebeurtenissen naast elkaar voorkomen in een context dan is dit van betekenis (Van Atteveldt, Ruigrok & Kleinnijenhuis, 2006). Voorgaand onderzoek naar associatief framing heeft bijvoorbeeld gekeken naar de BP crisis en het lekken van olie (Schultz et al., 2011). Termen die hiermee in verband werden gebracht waren de oorzaak, de gevolgen, politiek en een mogelijke oplossing.

In het geval van dit onderzoek is het belangrijk om te kijken in hoeverre de islam en/of moslims meer worden geassocieerd met terrorisme na een aantal aanslagen. Yusof, Hassan, Hassan & Osman (2013) hebben aangetoond dat na de aanslagen van 11 september 2001 de islam en/of moslims in de media steeds vaker met terrorisme worden geassocieerd. In het merendeel van de Westerse berichtgeving over de islam wordt de koppeling gemaakt met terrorisme of oorlog (Yusof, Hassan, Hassan & Osman, 2013). Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat slechts 13% van het Westerse nieuws de islam en/of moslims op een positieve manier bericht. 51% van het nieuws is negatief ten opzichte van de islam en/of moslims en 36% neutraal. Op deze manier spelen de media een vitale rol in het creëren van een relatie tussen de islam en/of moslims enerzijds en terrorisme anderzijds bij de ontvangers van de berichten. Trevino, Kanso & Nelson (2010) sluiten zich hierbij aan. Ook zij deden onderzoek naar de berichtgeving over de islam en/of moslims na een terroristische aanslag. Moslims bleken na de aanslag negatiever te worden geportretteerd, moslims werden vaak beschreven als terroristen, extremisten, fundamentalisten en radicalen. Onderzoek van Papacharissi & De Fatima Oliveira (2008) toont ook aan dat vaak gebruik wordt gemaakt van negatieve associaties omtrent de islam, woorden waarmee de islam wordt geassocieerd zijn oorlog, terrorisme, radicaal, bomaanslag, Al-Qaida, Irak en aanvallen. In beide onderzoeken komt dus naar voren dat de islam in verband wordt gebracht met terrorisme en bijbehorende aspecten als bijvoorbeeld extremisme en bomaanslagen. Op basis van deze informatie is de eerste hypothese opgesteld:

H1: In de Nederlandse berichtgeving komt, na een terroristische aanslag opgeëist door IS, vaker associatief framing voor waarin het verband tussen de islam en/of moslims enerzijds en terrorisme anderzijds wordt gelegd dan voor deze aanslag.

3.4. DISCURSIEVE FRAMES

Naast associatieve frames zijn er specifiekere frames die verder kijken dan een verband tussen twee concepten. Deze frames heten discursieve frames. Discursieve frames bestaan uit verschillende culturele oogpunten die mensen informeren over het handelen van een gemeenschap of sociale organisatie (Benford & Snow, 2000). Discursieve frames helpen mensen betekenis te geven over culturele gemeenschappen. Deze frames helpen ontvanger van berichten om betekenis te geven aan acties die culturele gemeenschappen ondernemen. Er kunnen verschillende discursieve frames over een gemeenschap bestaan. Volgens Benford & Snow (2000) zijn al deze frames onderdeel van één geobserveerde, ervaren of opgenomen 'realiteit' die wordt ervaren. Religie kan in dit geval ook als een gemeenschap worden gezien en de 'realiteit' van religie bestaat daarom ook uit verschillende discursieve frames.

Kumar (2008) heeft vijf discursieve frames gevonden die vaak voorkomen in berichtgeving over de islam en/of moslims. Aan de hand van voorgaand onderzoek zullen twee van deze frames worden uitgelicht. De frames luiden:

- 1) De islam is een eenzijdige religie
- 2) De islam is een uiterst seksistische religie
- 3) Moslims zijn niet rationeel of wetenschappelijk onderbouwd
- 4) De islam is gewelddadig
- 5) Het Westen verspreidt democratie waar de islam terrorisme verspreidt

Er zijn theoretici die vanuit empirisch perspectief kijken naar hoe in het Westen wordt gekeken naar de islam en/of moslims. Volgens El Fadl (2015) wordt de islam gezien als een bedreiging van de democratie door Westerse media omdat het vormen van een democratie in een moslimgemeenschap een uitdaging is (El Fadl, 2015). In een democratie vormen mensen samen namelijk een rechtssysteem. Dit systeem zorgt er met fundamentele rechten voor dat het welzijn van individuele burgers wordt beschermd. Dit wordt vaak niet erkend door moslims omdat binnen de islam wordt geloofd dat menselijk autoriteit als minder moet worden gezien dan die van de god Allah. Allah is dan ook de enige bron van legitieme rechten. Deze rechten staan geschreven in de koran. Omdat burgers in de Westerse wereld het idee hebben dat moslims zich helemaal niet kunnen en willen aanpassen worden moslims gezien als een bedreiging (Hameed, 2015). Het idee dat vrijheid uitsterft waar moslims opduiken wordt vaker gebruikt in berichtgeving in Westerse media. Dit resulteert in negatieve nieuwsberichten over de islam en/of moslims.

Volgens Gibson & Lando (2016) worden de islam en/of moslims in verschillende nieuwsmedia gediscrimineerd. Dit is vooral het geval na terroristische aanslagen. Volgens Whittaker (2012) kent terrorisme veel definities maar al deze definities hebben één ding gemeen: ze draaien allemaal om geweld, of dreiging van geweld, tegen een maatschappij. Er wordt dan ook een grotere angst voor de islam en/of moslims zichtbaar. Moslims worden neergezet als een groep die niet past binnen de Westerse maatschappij (Gibson & Lando, 2016). Dit is de afgelopen jaren steeds zichtbaarder, vooral na de aanslagen van 11 september 2001 maar ook na de aanslagen van IS. De onthoofdingsvideo's die IS online verspreidde zorgde voor een toename in negativiteit ten opzichte van de islam en/of moslims. Door het nieuws over islamitische terreurorganisaties is een negatieve bias ontstaan jegens de islam en/of moslims. Negatief nieuws doet het volgens Gibson & Lando (2016) namelijk beter en daarom worden de islam en/of moslims veelvuldig in verband gebracht met geweld en terrorisme. Taha (2014) sluit zich hierbij aan. Hij stelt dat de islam en/of moslims inderdaad vaak met geweld, al dan niet met terreur, worden geassocieerd. Hierin is een stijging zichtbaar sinds de jaren dat IS actief is. Frames omtrent de islam als gewelddadig en de islam als bedreiging van de Westerse democratie komen op grote schaal terug. Dit is schadelijk voor de islam als religie, aangezien mensen als gevolg hiervan mogelijk alle moslims als gewelddadig en als een bedreiging kunnen gaan zien (Gibson & Lando, 2016).

Siraj (2012) is kritischer maar sluit zich hierbij aan. Volgens hem zal er namelijk vanuit historisch perspectief altijd door het Westen op de islam en/of moslims worden neergekeken. Dit omdat de islam vaak wordt gezien als achterstallig en als een bedreiging voor de Westerse democratie. Dit kan worden gezien als teleurstellend omdat dit een groot effect teweeg brengt. Het beschrijven van de islam en/of moslims als gewelddadig en als bedreiging van de democratie in krantenberichten gaat namelijk niet om bedreiging van alleen mensen maar om bedreiging van een hele Westerse ideologie (Gibson & Lando, 2016). Hierdoor krijgen lezers het idee dat niet alleen IS, maar ook de islam en/of moslims, een bedreiging zijn van de algemene normen en waarden in de Westerse wereld. Op basis van het bovenstaande kan verwacht worden dat dit ook het geval is in Nederlandse media. Bovenstaand onderzoek gaat namelijk vooral over media in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Dit zijn ook Westerse ideologieën en op basis hiervan zijn de volgende hypothesen opgesteld:

H2: In de Nederlandse berichtgeving worden de islam en/of moslims, na een terroristische aanslag die is opgeëist door IS, vaker geportretteerd als gewelddadig dan voor deze aanslag.

H3: In de Nederlandse berichtgeving worden de islam en/of moslims, na een terroristische aanslag die is opgeëist door IS, vaker geportretteerd als bedreiger van de democratie dan voor deze aanslag.

3.5. OTHERING

Een ander specifiek frame dat wordt gebruikt om de islam en/of moslims te beschrijven is *othering*. Othering is het praktiseren van oriëntalisme, dus het door het Westen stigmatiseren en voorstellen van een sociaal, politiek, militair, wetenschappelijk, ideologisch en artistiek beeld over het Oosten (Said, 1979). Hiermee wordt bedoeld het naar het Oosten kijken door een Westerse bril. Door het veelvuldige gebruik van othering wordt een bepaald, gestigmatiseerd beeld van het Oosten normaal gevonden in het Westen (Haldrup, Koefoed & Simonsen, 2006).

Othering draait om het creëren van een zogenaamde *in-group* en een *out-group*. Hierbij wordt de identiteit van de out-group als minder gezien, deze identiteit kan aanleiding zijn tot discriminatie door de in-group (Staszak, 2008). Als dit het geval is dan ontstaat er spanning tussen twee groepen met een kans op geweld als gevolg (Gibson & Lando, 2016). Een out-group kan volgens Haldrup, Koefoed & Simonsen (2006) ook in teksten worden gecreëerd. Hiervoor verwijzen zij naar de theorie van banaal nationalisme als één van de prominente manieren om othering al dan niet onbewust in teksten voor te laten komen (Billig, 1995). Met banaal nationalisme worden de ideologische gewoonten van de Westerse naties bedoeld. Deze gewoonten kunnen in teksten voorkomen als er routinematig woorden worden gebruikt als 'wij en 'ons' tegenover 'zij' en 'buitenlands.' Met behulp van deze woorden wordt een scheiding gemaakt tussen het gewone en het ongewone en wordt een bepaalde identiteit gecreëerd. Hoewel nationalisme niet per se gelijk staat aan islamofobie, kennen de twee wel overeenkomsten (Werbner, 2005). Het beschrijven van een bepaalde groep als 'de ander' kan worden gezien als quasi-nationalisme en deze vorm van nationalisme heeft de potentie om te evolueren in racisme en/of islamofobie. Na de terroristische aanslagen van 11 september 2001 in New York en 7 juli 2005 in Londen bleken de islam en/of moslims steeds meer als de out-group en de vijand te worden geportretteerd in de berichtgeving (Featherstone, Holohan & Poole, 2010). Kumar (2008) bevestigt dit, volgens haar neemt othering in berichtgeving na aanslagen de vorm van islamofobie aan. Met islamofobie wordt haat en angst tegen moslims door de Westerse cultuur bedoeld.

Ook na recentere aanslagen, zoals die van IS, blijkt er in de media een grotere spanning te ontstaan tussen twee groepen. Deze twee groepen zijn de islam en/of moslims

enerzijds en het Westen anderzijds (Gibson & Lando, 2016). Er is steeds vaker sprake van een 'wij' tegen 'zij' beschrijving in nieuwsberichten. In verschillende media worden de aanslagen van IS beschreven als "een aanslag op ons allemaal." Waarin 'ons' verwijst naar burgers in de Westerse wereld. Door gebruik te maken van dit soort zinnen wordt heel sterk in *in-group* en een *out-group* gecreëerd. Lezers krijgen het idee dat IS, in de naam van de islam, de lezer ook daadwerkelijk persoonlijk aanvalt. Daarnaast wordt hierdoor de groep moslims ook sterk gehomogeniseerd (Gibson & Lando, 2016). Alle moslims worden als één groep met dezelfde eigenschappen gezien. Dit terwijl er grote verschillen binnen de moslimgemeenschap bestaan (Douwes, 2015). In de media wordt bijvoorbeeld vrijwel nooit ingegaan op het verschil tussen soennieten en sjiieten binnen de moslimgemeenschap. De groep wordt als één gezien en iedere moslim wordt verantwoordelijk gehouden voor de groep als een geheel, ook dit is een belangrijk onderdeel van othering.

Doordat IS wordt gezien als een bedreiging voor de Westerse wereld, wordt het conflict volgens Gibson en Lando (2016) globaal vaak geportretteerd in termen van spanning tussen twee groepen en dus met behulp van othering. Hierdoor kan gesteld worden dat mediaberichtgeving mede helpt bij het creëren van percepties dat er een spanning is tussen het Westen en de islam. Het stigmatiseert islamofobie en simpele denkwijzen waarin het gevoel van 'wij' tegen 'zij' sterk naar voren komt. Op basis van het bovenstaande is de vierde hypothese geformuleerd:

H4. In de Nederlandse berichtgeving worden de islam en/of moslims, na een terroristische aanslag opgeëist door IS, vaker als de out-group geportretteerd dan voor deze aanslag.

3.6. CONFLICTFRAME

Huntington (1997) verwachtte dat conflicten na de Koude Oorlog alleen nog maar gekarakteriseerd worden door culturele en religieuze aspecten. Deze theorie valt onder de *clash of civilizations*. Het belangrijkste criterium om een bepaalde beschaving te kenmerken is religie. Maar hiernaast vallen ook locatie en taal. Er zijn op basis van deze kenmerken een aantal hoofdbeschavingen aan te wijzen. De beschavingen waar het om gaat in dit onderzoek zijn de Westerse beschaving en de islamitische beschaving. Deze zijn namelijk in conflict. De Westerse beschaving bestaat hoofdzakelijk uit de landen in de Europese unie en Noord-Amerika. Maar ook andere landen met dezelfde cultuur kunnen hiertoe gerekend worden zoals bijvoorbeeld Australië en Nieuw-Zeeland. De islamitische beschaving bestaat uit het Midden-Oosten, centraal Azië en Noord-Afrika. Voor deze beschaving geldt ook dat landen met dezelfde cultuur hiertoe gerekend kunnen worden.

Huntington waarschuwde in de jaren negentig dat de houding van het Westen ten opzichte van andere beschavingen gevaarlijk zou zijn omdat andere beschavingen in opstand zouden kunnen komen, zoals nu inderdaad het geval is. Niet ieder land wil namelijk een democratie, zoals dit in het Westen wel het geval is, en dit leidt tot conflict. Dit conflict is ook zichtbaar in krantenberichten door middel van framing. Als de nadruk in een krantenbericht ligt op een conflict tussen individuen, groepen of bedrijven dan wordt er gebruik gemaakt van een zogenaamd *conflict frame*. Bij gebruik van dit frame ligt de nadruk vooral op onenigheid tussen twee partijen (Semetko & Valkenburg, 2000).

Als het gaat om de *clash of civilizations* gaat ligt de nadruk anno 2016 omtrent dit onderwerp op de clash tussen het Westen en de islam. Volgens Seib (2004) is de *clash of civilizations* echter te simplistisch om het conflict tussen het Westen en Islamitische landen uit te leggen. Volgens hem is er namelijk een conflict gaande binnen de islam. Dit is het conflict tussen de radicale islam en 'bescheiden' moslims. Het Westen moet dit echter nog inzien en de media richten zich teveel op het conflict tussen het Westen en de islam (Seib, 2004). Daarnaast worden conflicten die zich afspelen in de islamitische wereld met behulp van stereotypes op een simplistische manier beschreven. Ook worden vaak onjuiste quotes aangehaald die in de media het conflict tussen het Westen en de islam proberen te voeden. Een voorbeeld van zo'n quote is *"Not all muslims are terrorists but all terrorists are muslims (Seib, 2004, p.82)."*

Omdat het bovenstaande onderzoek vergelijkbaar is maar al redelijk gedateerd is zal dit onderzoek ingaan op het gebruik van het conflictframe na de aanslagen van IS. Op basis van het voorgaande onderzoek is de vijfde hypothese opgesteld:

H5: In de Nederlandse berichtgeving over de islam en/of moslims wordt, na een aanslag die is opgeëist door IS, vaker gebruik gemaakt van een conflictframe dan voor deze aanslag.

3.7. MOSLIMS AAN HET WOORD

In de voorgaande framing hoofdstukken is ingegaan op de verwachtingen omtrent de boodschap in nieuwsberichten over de islam en/of moslims. Volgens Woods (2011) wordt de manier waarop de boodschap in een nieuwsbericht over komt op het publiek ook enigszins bepaald door de personen die aan het woord worden gelaten in het bericht.

Uit onderzoek van Ahmad (2006) bleek dat moslims weinig aan het woord worden gelaten in de Westerse media. Nossek (2004) bevestigt dit en stelt dat er weinig mensen met een andere achtergrond dan het grootste gedeelte van de ontvangers van het nieuws aan

het woord worden gelaten in nieuwsberichten. Na terroristische aanslagen worden in nieuwsartikelen vooral quotes gebruikt van grote Westerse leiders en experts op terrorismegebied (Nord & Strömbäck, 2006). Verder worden soms officiële bronnen uit het Midden-Oosten gequote. Hoewel deze waarschijnlijk van islamitische komaf zijn en verteld zijn door moslims wordt dit niet altijd bij de quote verteld. Toch worden na terroristische aanslagen in vergelijking met voor aanslagen wel meer moslims aan het woord gelaten in nieuwsberichten (Norris, 2003; Sobolewska & Ali, 2012; Poole, 2012). Volgens Corman, Hess & Justus (2006) is dit ook relevant. Door in nieuwsberichten quotes van moslims te gebruiken na terroristische aanslagen creëer je, zowel bij moslims als bij niet-moslims, als journalist sympathie voor de islam en/of moslims. Daarnaast worden je berichten als geloofwaardiger aanschouwd.

Opvallend is dat er weinig onderzoek is gedaan naar het gebruik van quotes van moslims in Westerse media. Daar zal dit onderzoek verandering in brengen. Op basis van de voorgaande argumentatie is desalniettemin de volgende hypothese opgesteld:

H6: In de Nederlandse berichtgeving over de islam en/of moslims, worden na een aanslag opgeëist door IS, vaker moslims of mensen met een Arabische achtergrond aan het woord gelaten.

3.8. KRANTENSOORTEN

Naast verschillende soorten media en verschillende soorten bronnen die worden gequote zal in dit onderzoek tot slot ook worden gekeken naar verschillende soorten kranten. Media maken namelijk gebruik van verschillende soorten onderwerpkeuze, opmaak, gebruik van genres, structuur en taalgebruik om zichzelf te onderscheiden van de concurrenten (Broersma, 2010). Er is een onderscheid te maken in soorten kranten, de kranten die in dit onderzoek centraal staan zijn kwaliteitskranten en populaire kranten. De Volkskrant, Trouw en NRC Handelsblad worden gezien als kwaliteitskranten en Het Algemeen Dagblad en De Telegraaf als populaire kranten. Het verschil tussen deze kranten ligt niet in de kwaliteit, zoals wellicht gedacht wordt, maar in de inhoud van de krant (Bakker & Scholten, 2014). Het verschil in deze kranten ligt in de verhoudingen informatie versus amusement. Kwaliteitskranten hebben een hoger gehalte politieke en religieuze informatie dan populaire kranten. Daarnaast zijn de artikelen in een kwaliteitskrant objectief en bieden zij diepgang als het gaat om onderwerpen als economie, cultuur en politiek. In kwaliteitskranten worden meer duidende genres gekozen en worden gebeurtenissen geplaatst in een bredere trend (Broersma, 2010). Populaire kranten daarentegen proberen juist aandacht te trekken door

aanstootgevende content op een vluchtige en minimalistische manier weer te geven. (Van Nieuwenhuysse, 2005). In populaire kranten worden vaak verhalen verteld van slachtoffers en wordt vaak gefocust op individuele verhalen van mensen om zoveel mogelijk sympathie op te wekken (Khosravinik, 2009). Op basis van deze informatie is de zevende en tevens laatste hypothese opgesteld:

H7: In kwaliteitskranten zal meer aandacht worden besteed aan de islam en/of moslims dan in populaire kranten.

Concluderend zijn dus zeven verschillende hypothesen opgesteld die zullen worden getoetst op basis van de resultaten. Ten eerste wordt verwacht dat verschillende soorten framing vaker voor zullen komen in berichtgeving over de islam en/of moslims na terroristische aanslagen opgeëist door IS. Deze soorten frames zijn associatieve frames, discursieve frames, en othering. Na aanslag van IS zullen, naar verwachting, de islam en/of moslims vaker in verband worden gebracht met terrorisme, vaker als gewelddadig worden gezien, vaker als bedreiging van de democratie worden gezien en vaker als de out-group worden geportretteerd. Daarnaast is een hypothese opgesteld die stelt dat moslims na een terroristische aanslag vaker aan het woord worden gelaten in nieuwsberichten. Tot slot kijkt dit onderzoek naar verschillen tussen kwaliteitskranten en populaire kranten. De verwachting is dat kwaliteitskranten meer aandacht besteden aan nieuws over de islam en/of moslims.

4. METHODE

Deze hypothesen, zoals gesteld in het vorige hoofdstuk, zullen worden getoetst met zowel een automatische als een handmatige, kwantitatieve inhoudsanalyse. In dit hoofdstuk zal nader worden ingegaan op de methode die gebruikt zal worden en de manier waarop deze methode gebruikt zal worden.

4.1. DATAVERZAMELING

Om er achter te komen in hoeverre de beeldvorming over de islam en/of moslims na de aanslagen die zijn opgeëist door IS in Nederlandse dagbladen is veranderd worden in dit onderzoek berichten uit vijf verschillende Nederlandse dagbladen onderzocht. Deze dagbladen zijn De Telegraaf, de Volkskrant, het Algemeen Dagblad, Trouw en het NRC Handelsblad. De keuze is op deze kranten gevallen omdat er op deze manier zowel kwaliteitskranten als populaire kranten worden onderzocht (Schaap & Pleijter, 2012). Dit zodat de berichten een goede afspiegeling zijn van alle berichten in Nederlandse dagbladen. Met behulp van de computerinfrastructuur AmCAT en de computerinfrastructuur LexisNexis is alle data uit De Telegraaf, de Volkskrant, het Algemeen Dagblad, Trouw en het NRC Handelsblad verzameld.

Er zijn twee zoektermen gecreëerd om artikelen over de islam/moslims en artikelen over terrorisme te vinden met behulp van een automatische inhoudsanalyse. Deze artikelen worden vergeleken met het totale aantal artikelen over de onderzochte periode. Dit is namelijk nodig om de deelvraag over de hoeveelheid nieuws te beantwoorden. In dit onderzoek worden 900 artikelen geanalyseerd voor de automatische inhoudsanalyse en deze artikelen komen uit de periode van 12 juni 2015 tot 26 januari 2016. In dit onderzoek zullen telkens 150 artikelen uit de twee weken na iedere aanslag worden onderzocht. Ook zullen 150 artikelen uit de periode van voor de aanslagen worden onderzocht. Er zullen dus 30 artikelen per krant worden onderzocht, dit is volgens Dr. Nel Ruigrok het minimale aantal artikelen dat per krant en per periode moet worden geanalyseerd (persoonlijke communicatie, 2 december 2015).

De samples met artikelen worden via AmCAT automatisch en steekproefsgewijs gedownload. De eerste aanslag is de schietpartij op toeristen op het strand van Sousse in Tunesië op 26 juni 2015, hierbij kwamen 39 mensen om het leven. De tweede aanslag is de bomaanslag tijdens een bijeenkomst van een Turkse jongerenbeweging in Suruç op 20 juli 2015, hierbij kwamen 32 mensen om het leven. De derde aanslag was die op een Russisch

passagiersvliegtuig boven de Sinai woestijn op 31 oktober 2015, hierbij kwamen alle 224 inzittenden om het leven. De vierde aanslag die wordt onderzocht is die in Parijs op 13 november 2015. Op meerdere plekken in de stad vonden schietpartijen en zelfmoordaanslagen plaats, 130 mensen kwamen om het leven. De vijfde, en tevens laatste, aanslag die wordt onderzocht is de zelfmoordaanslag in het historische centrum van Istanbul op 12 januari 2016. Hierbij kwamen 11 toeristen om het leven. Om een vergelijking te kunnen maken met de berichtgeving voor de aanslagen zullen ook 150 artikelen worden onderzocht uit de twee weken voor de aanslag in Sousse worden onderzocht. Er zal rekening worden gehouden met het feit dat de effecten van een onderzochte aanslag misschien doorwerken op die van de volgende aanslag. Er wordt met het coderen van de artikelen gelet op of er iets wordt gezegd over de vorige aanslag. Als dit veelvuldig het geval blijkt te zijn kan hier wat over worden gezegd in de resultaten. De artikelen zullen worden gevonden door een zoekterm rond de islam. Deze zoekterm is te vinden in bijlage 1.

4.2. ANALYSEMETHODE

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de onderzoeksmethode kwantitatieve inhoudsanalyse. Bij het uitvoeren van een inhoudsanalyse wordt geschreven, gesproken of visuele communicatie geanalyseerd (Elo & Kyngäs, 2007). Dit wil zeggen dat in deze vormen van communicatie wordt gekeken naar onderliggende betekenissen en verbanden. Omdat in dit onderzoek geschreven communicatie de data is die wordt onderzocht is dit een adequate methode. Geschreven communicatie kan zowel worden onderzocht met kwalitatieve als met kwantitatieve inhoudsanalyse. In dit onderzoek is gekozen voor kwantitatieve inhoudsanalyse omdat aan de hand van verschillende literatuur vooraf aan het coderen categorieën met thema's zijn opgesteld. Deze thema's zijn voornamelijk verschillende soorten frames en zullen worden beoordeeld op aanwezig of niet aanwezig. Het is dus een systematische aanpak op basis van eerder onderzoek, dit maakt kwantitatieve inhoudsanalyse relevanter dan kwalitatieve inhoudsanalyse (Dixon-Woods, Agarwal, Jones, Young & Sutton, 2005).

Het is per inhoudsanalyse verschillend naar welke kenmerken en onderwerpen wordt gezocht, dit hangt af van de onderzoeksvragen en hypothesen. Desalniettemin zijn er kenmerken die altijd worden meegenomen in de inhoudsanalyse, dit zijn bijvoorbeeld het soort medium en de datum (Hansen, Cottle, Negrine & Newbold, 1998). Inhoudsanalyse is een selectieve lezing van alle berichten die zijn verzameld met behulp van een bepaalde onderzoeksvraag. Met behulp van een waarnemingsinstrument worden de teksten beoordeeld. De vorm van het waarnemingsschema is per inhoudsanalyse verschillend en

wordt bepaald door de onderzoeker. Door het formuleren van onderzoeksvragen en hypothesen in het theoretisch kader worden er vragen opgesteld die als het ware aan de artikelen kunnen worden gesteld. (Wester, 2006).

In dit onderzoek zal met behulp van deze methode concreet worden gekeken naar hoe de islam wordt geportretteerd in de media en of er een verband zichtbaar is met terrorisme en geweld. Dit gebeurt zowel aan de hand van een automatische inhoudsanalyse als een handmatige inhoudsanalyse.

4.3. AUTOMATISCHE INHOUDSANALYSE

Bij een automatische inhoudsanalyse wordt de inhoudsanalyse door een online infrastructuur zoals AmCAT uitgevoerd. De zoektermen die in dit programma worden gebruikt dienen als operationalisatie van de te zoeken concepten (Van Atteveldt, Ruigrok, Takens & Jacobi, 2014). Deze manier van inhoudsanalyse is snel en betrouwbaar, er kan snel worden gekeken in welke mate er over het gezochte onderwerp is geschreven. In dit onderzoek wordt met behulp van automatische inhoudsanalyse gekeken hoeveel er voor en na terroristische aanslagen over de islam en/of moslims is geschreven en in hoeverre de islam en/of moslims worden geassocieerd met terrorisme. Hierbij wordt gekeken naar de hoeveelheid artikelen om de eerste deelvraag te beantwoorden en naar associatieve frames om de eerste hypothese te toetsen. Uit meerdere voorgaande onderzoeken is gebleken dat de islam een nieuwswaardig onderwerp is voor Nederlandse dagbladen (D'Haenens & Bink, 2006). Om te kijken of er meer over de islam wordt geschreven in Nederlandse dagbladen na vijf aanslagen die zijn opgeëist door IS, worden de hoeveelheden gevonden artikelen met de zoekterm rondom de islam en moslims vergeleken met het totale aantal nieuws in die periode. De zoekterm is te vinden in bijlage 1. De periodes zullen hetzelfde zijn als die genoemd in de paragraaf over de dataverzameling, dus twee weken voor de eerste aanslag en dan telkens twee weken na iedere aanslag.

De islam en/of moslims werden na terroristische aanslagen in het verleden steeds vaker met terrorisme in verband werd gebracht (Yusof, Hassan, Hassan & Osman, 2013; Kumar, 2008; Featherstone, Holohan & Poole, 2010). Dit wordt ook wel associatief framing genoemd. Op basis van deze literatuur is deze associatie omgezet in een zoekterm rondom terrorisme, terreur, bomaanslagen, geweld en slachtoffers. De hele zoekterm is te vinden in bijlage 6. Met behulp van deze zoekterm zullen de gevonden artikelen worden vergeleken met het totale aantal artikelen. Op deze manier wordt gekeken of de islam inderdaad meer met terrorisme in verband wordt gebracht na de aanslagen die worden onderzocht.

Om de betrouwbaarheid van de zoektermen bij de automatische inhoudsanalyse te meten zal vóór de analyses per zoekterm de *precision* en *recall* worden berekend. *Precision* geeft antwoord op de vraag of de gevonden artikelen terecht herkend zijn als artikelen die moeten worden gevonden voor het onderzoek (Van Atteveldt, Ruigrok, Takens & Jacobi, 2014). *Recall* geeft daarnaast antwoord op de vraag of alle artikelen die over de zoekterm gaan na de aanslagen ook daadwerkelijk gevonden zijn. De *precision* van de zoekterm rondom de islam en/of moslims voor de dataverzameling was 82%, de *recall* was 100%. Dit is hoog en geeft aan dat de zoekterm betrouwbaar is. De berekeningen zijn te vinden in bijlage 3 en 5. De *precision* van de zoekterm rondom terrorisme voor het onderzoeken van associatief framing was 78%, de *recall* was 99%. Ook dit is hoog en geeft wederom aan dat deze zoekterm betrouwbaar is. De berekeningen zijn te vinden in bijlage 8 en 10.

In dit onderzoek wordt voor het verzamelen van de artikelen over de islam en/of moslims en de artikelen over terrorisme dus gebruik gemaakt van AmCAT. Hier moet wel een kleine kanttekening gemaakt worden. Bij het zoeken van de artikelen na de aanslagen in Istanbul tussen 12 januari 2016 en 26 januari 2016 bleek dat de artikelen van deze periode nog niet in AmCAT waren verwerkt omdat deze zo recent waren. Daarom is voor het verzamelen en analyseren van deze artikelen gebruik gemaakt van de online database LexisNexis. De zoektermen zijn precies hetzelfde gebleven, met wat aanpassingen van de symbolen die moeten worden gebruikt. Zo is het * in AmCAT bijvoorbeeld een ! in LexisNexis. De aangepaste zoektermen voor LexisNexis zijn te vinden in bijlage 2 en 7. Voor de dataverzameling met de zoekterm rondom de islam en/of moslims enerzijds en de zoekterm rondom terrorisme anderzijds is wederom de *precision* berekend. De *precision* van de zoekterm rondom de islam en/of moslims was 84% en de *precision* van de zoekterm rondom de islam en/of moslims was 76%. Beiden waren dus hoog en dit geeft wederom een goede betrouwbaarheid van de zoekterm aan. De berekeningen zijn te vinden in bijlage 4 en 9.

Een nadeel van LexisNexis ten opzichte van AmCAT is dat de gevonden data niet opgeslagen kan worden om vervolgens in deze data met een andere zoekterm te zoeken. Daarom kon de *recall* helaas niet worden berekend. Ook kon niet automatisch gezocht worden naar associatief framing waarin het verband tussen de islam en/of moslims zichtbaar is. Daarom is dit voor deze periode handmatig gedaan. Ook kunnen in LexisNexis geen automatische samples worden getrokken. Daarom is dit handmatig gedaan met behulp van een randomizer via <https://www.randomizer.org/>. Op deze manier kon toch een sample worden getrokken van 30 artikelen per krant en werd de betrouwbaarheid niet verlaagd.

4.4. HANDMATIGE INHOUDSANALYSE

In dit onderzoek wordt naast een automatische inhoudsanalyse gebruik gemaakt van een handmatige inhoudsanalyse. Dit omdat met handmatige inhoudsanalyse contextuele kenmerken als onderwerpen, genres, thema's en overige kenmerken naast de tekst kunnen worden herkend (Lewis, Zamith & Hermida, 2013). Deze kunnen niet worden gevonden met een automatische inhoudsanalyse. Door middel van deze handmatige inhoudsanalyse worden in dit onderzoek teksten onderzocht op discursieve framing, othering, conflictframes en het aantal teksten in nieuwsberichten afkomstig van moslims zelf. De kenmerken van deze frames, othering en het aantal gebruikte teksten van moslims zelf zijn uitgewerkt in een codeerschema en kunnen worden gevonden door beantwoording van een protocol bestaande uit een aantal vragen. Het codeerschema is te vinden in bijlage 15. Deze vragen zijn gebaseerd op bestaande literatuur zoals uitgewerkt in het theoretisch kader. Om de betrouwbaarheid van deze vragen te meten is vóór de analyses met vijftig gecodeerde artikelen Cohen's Kappa berekend. Cohen's kappa is berekend door vijftig artikelen door twee codeurs te laten onderzoeken. Dit is gedaan door zelf te coderen samen met een medestudent, beiden hebben dus dezelfde artikelen onderzocht met behulp van het codeerschema. Aan de hand van de overeenkomsten tussen de codeurs kon de intercodeurbetrouwbaarheid worden berekend. De details van deze berekeningen zijn te vinden in de bijlage.

De discursieve frames worden in de tekst gevonden aan de hand een protocol bestaande uit twee vragen die indiceren of de islam en/of moslims worden gezien als gewelddadig en of de islam en/of moslims worden gezien als bedreiger van de democratie. Cohen's Kappa was 61%, dit is voldoende en dus zijn de vragen betrouwbaar. De berekening is te vinden in bijlage 11. Othering wordt in teksten gevonden aan de hand van een protocol bestaande uit drie vragen. De eerste vraag gaat over woordgebruik waardoor moslims expliciet tegenover andere bevolkingsgroepen worden gezet. De tweede vraag gaat over angst tegenover de islam en/of moslims. En de derde vraag gaat over afkeer ten opzichte van de islam en/of moslims. Cohen's Kappa was 60%, ook dit is voldoende en dus zijn de vragen betrouwbaar. De berekening is te vinden in bijlage 12. Conflictframing wordt in teksten gevonden aan de hand van een protocol bestaande uit één vraag die zich toespitst op een mogelijk conflict tussen bevolkingsgroepen of individuen. Cohen's Kappa was 83%, dit is wederom voldoende en daarom is deze vraag betrouwbaar. De berekening is te vinden in bijlage 13. Het aantal moslims dat aan het woord wordt gelaten wordt wederom gevonden met één vraag die gaat over het gebruik van quotes van moslims of mensen met een Arabische achtergrond. Cohen's Kappa was 64%, dus voldoende en betrouwbaar. De berekening is te vinden in bijlage 14.

4.5. ANALYSES

De data zal worden verwerkt in het computerprogramma SPSS. Dit omdat er gebruik wordt gemaakt van een kwantitatieve inhoudsanalyse en de data dus getallen zijn. In dit programma zal de data ook worden geanalyseerd. Dit zal gebeuren door Chikwadraattoetsen uit te voeren en One-way ANOVA's. De One-way ANOVA's zullen worden gebruikt om de nieuwswaardigheid van de islam en/of moslims, associatief framing, othering en de verschillen tussen kranten te onderzoeken. De chikwadraattoetsen zullen worden gebruikt om discursieve framing, conflictframing en het aantal moslims dat aan het woord wordt gelaten in nieuwsberichten te onderzoeken. Ook zullen alle resultaten naast elkaar worden gelegd en zal er worden gekeken naar de totale trend in berichtgeving over de islam over tijd. De resultaten van deze analyses komen in het volgende hoofdstuk aan bod.

5. RESULTATEN

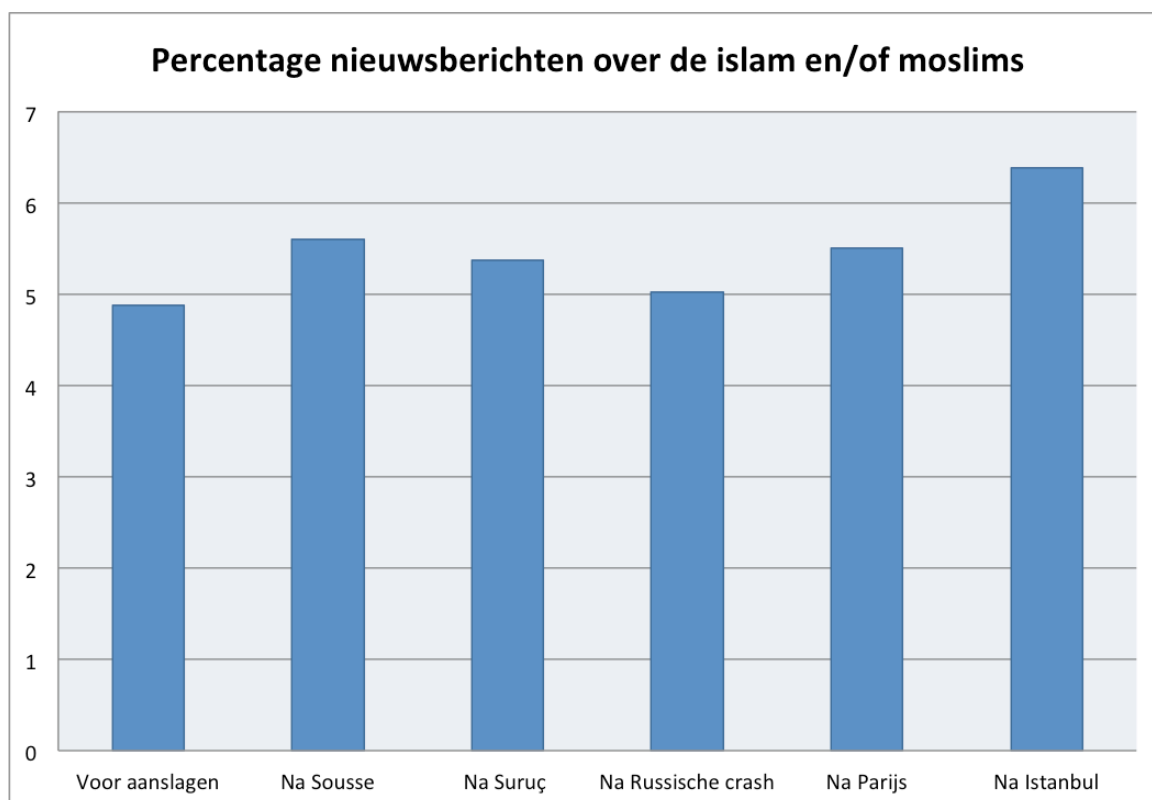
In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de analyses, zoals besproken in de methode, uiteen worden gezet. De resultaten zullen per deelvraag en per hypothese worden besproken. Ook zullen de resultaten worden gekoppeld aan eerder gevonden literatuur en zullen verschillen in verwachtingen worden toegelicht met nieuwe literatuur. De exacte uitkomsten zoals deze zijn verkregen in SPSS zijn te vinden in de bijlage.

5.1. NIEUWSWAARDIGHEID ISLAM EN/OF MOSLIMS NA AANSLAGEN IS

De eerste deelvraag binnen dit onderzoek spitst zich toe op de hoeveelheid nieuws dat in Nederlandse dagbladen verschijnt over de islam en/of moslims nadat er een aanslag opgeëist door IS heeft plaatsgevonden. Het totale aantal nieuws over de islam en/of moslims wordt vergeleken met het totale aantal nieuws. Uit figuur 1 op de volgende pagina blijkt dat het percentage nieuwsberichten over de islam en/of moslims aanzienlijk toeneemt na de aanslagen in Parijs en daarna weer redelijk afneemt. Om uit te zoeken of de verschillen tussen de verschillende tijdsperiodes, en met name de tijdsperiode na de aanslagen in Parijs, significant zijn, is een One-way ANOVA uitgevoerd. In de ANOVA werden de percentages nieuws over de islam en/of moslims vergeleken met het totale aantal nieuws. Dit is gedaan door telkens de aantallen nieuws van twee weken na iedere aanslag te onderzoeken. Om te kijken of er een verschil is met de tijdsperiode voor deze aanslagen zijn er ook twee weken meegenomen die voor de onderzochte aanslagen vielen. Op deze manier zijn zes tijdsperiodes qua percentages nieuws over de islam en/of moslims vergeleken in de ANOVA.

De eerste tijdsperiode bestond uit het aantal nieuwsberichten over de islam en/of moslims vóór de aanslagen ($M = 4,88$, $SD = 2,50$). De tweede tijdsperiode bestond uit het aantal berichten over de islam en moslims na de aanslag in Sousse ($M = 5,60$, $SD = 2,56$). De derde tijdsperiode bestond uit het aantal berichten over de islam en moslims na de aanslag in Suruç ($M = 5,37$, $SD = 2,97$). De vierde tijdsperiode bestond uit het aantal berichten over de islam en moslims na de aanslag op het Russische vliegtuig ($M = 5,02$, $SD = 1,93$). De vijfde tijdsperiode bestond uit het aantal berichten over de islam en/of moslims na de aanslagen in Parijs ($M = 12,15$, $SD = 5,51$). De zesde en laatste tijdsperiode bestond uit het aantal berichten over de islam en/of moslims na de aanslag in Istanbul ($M = 6,39$, $SD = 2,47$).

Uit de ANOVA bleek dat er een sterk, significant verschil was in de percentages berichten over de islam en/of moslims na vijf aanslagen opgeëist door IS, $F(5, 24) = 3,77, p < 0,05, \eta^2 = 0,44$. Dit toont aan dat er een verband is tussen de tijdsperiodes enerzijds en het percentage nieuwsberichten over de islam en/of moslims anderzijds.

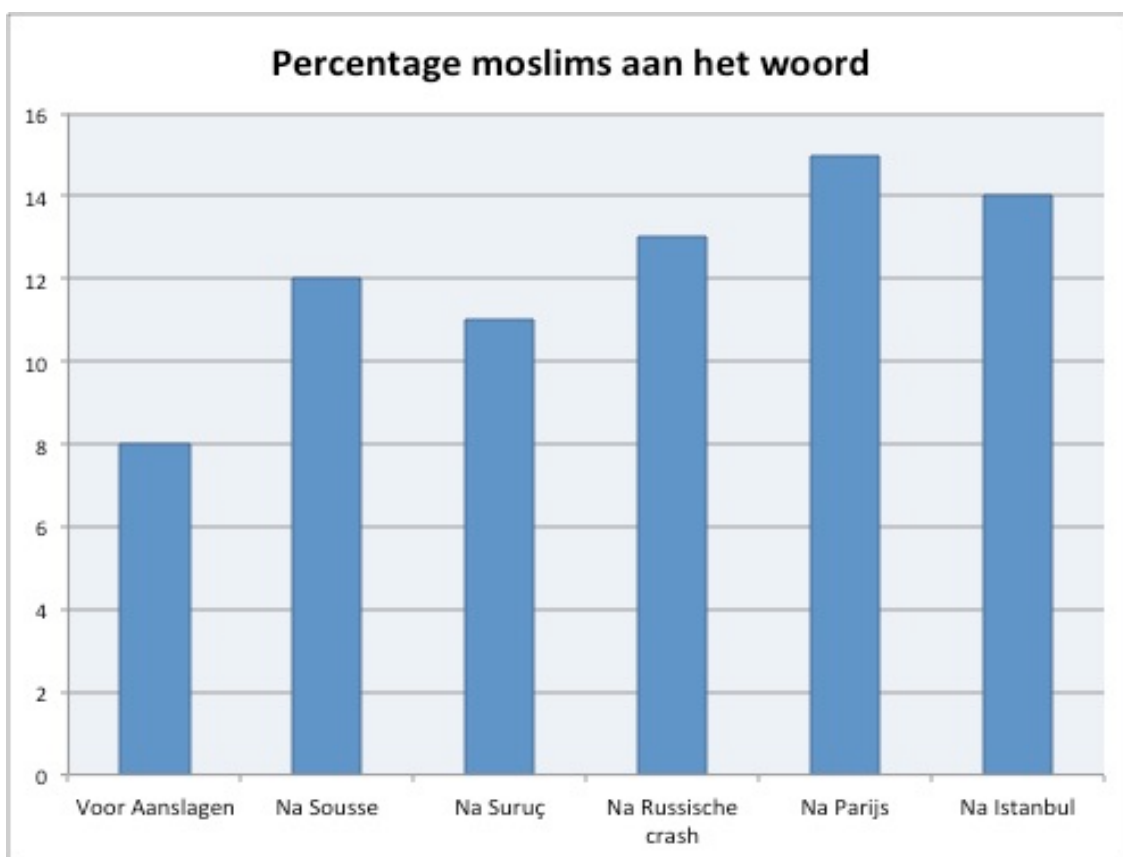
Figuur 1. Percentage nieuws over de islam en/of moslims ($N = 44624$)

Een *post-hoc* meervoudige vergelijkingstoets toont aan dat het verschil in het percentage nieuwsberichten over de islam en/of moslims tussen de tijdsperiode vóór de aanslagen en na Parijs significant is ($M_{\text{verschil}} = -7,27, p = 0 < 0,05$). Maar ook het verschil in het percentage nieuws na Suruç enerzijds en na Parijs anderzijds is significant ($M_{\text{verschil}} = -6,78, p < 0,05$). Daarnaast is het verschil in het percentage nieuws na de Russische crash enerzijds en na Parijs anderzijds significant ($M_{\text{verschil}} = -7,13, p = < 0,05$). Dit betekent dat de aanslagen in Parijs een verschil in aantal nieuwsberichten over de islam en/of moslims teweeg hebben gebracht. Het antwoord op de eerste deelvraag is dan ook dat er redelijk veel wordt geschreven over de islam en/of moslims en dat aanslagen hier een verandering in teweeg brengen, maar dit hangt af van de aanslag zelf. Een verklaring hiervoor kan mogelijk de nieuwswaardentheorie van Caple & Bednarek (2015) zijn. Zoals eerder gesteld in het theoretisch kader kunnen aan de hand van deze theorie nieuwsonderwerpen worden beoordeeld op hun nieuwswaardigheid. Journalisten maken deze keuze al dan niet bewust.

De aanslagen in Parijs scoren gezien deze theorie het hoogst. De hoogwaardigheid en nabijheid van deze aanslag is namelijk aanzienlijk groter dan die van de andere aanslagen.

5.2. MOSLIMS AAN HET WOORD

De tweede deelvraag in dit onderzoek richt zich op het woord van moslims of mensen met een Arabische achtergrond in de Nederlandse berichtgeving over de islam en/of moslims. Worden moslims eigenlijk wel aan het woord gelaten? Ook wordt gekeken naar het mogelijke verschil voor en na aanslagen. Deze deelvraag komt terug in hypothese 6 en de analyses zullen dan ook antwoord geven op de deelvraag en deze hypothese al dan niet bevestigen. In figuur 2 is te zien dat het percentage moslims dat aan het woord wordt gelaten in Nederlandse berichtgeving over de islam en/of moslims erg dicht bij elkaar ligt.

Figuur 2. Percentage artikelen waarin moslims aan het woord worden gelaten (N = 4590)

Er blijkt dan ook geen significant verschil te zijn tussen de periode voor en na de aanslagen en het aantal moslims – of mensen met een Arabische achtergrond – dat in Nederlandse berichtgeving over de islam en/of moslims aan het woord wordt gelaten, $\chi^2(5) = 5,15$, $p = 0,40$. Het antwoord op de tweede deelvraag is dus dat moslims na een aanslag niet vaker aan het woord worden gelaten en daarmee kan de zesde hypothese worden verworpen. Dit

is in tegenstelling tot eerdere bevindingen waarin werd gesteld dat normaliter moslims weinig aan het woord worden gelaten in nieuwsberichten maar dat dit na aanslagen wel degelijk het geval is (Poole, 2012). Voor de aanslagen van 11 september 2001 werd namelijk in 5% van de Amerikaanse nieuwsberichten een moslim aan het woord gelaten en na deze aanslagen was dit 9%.

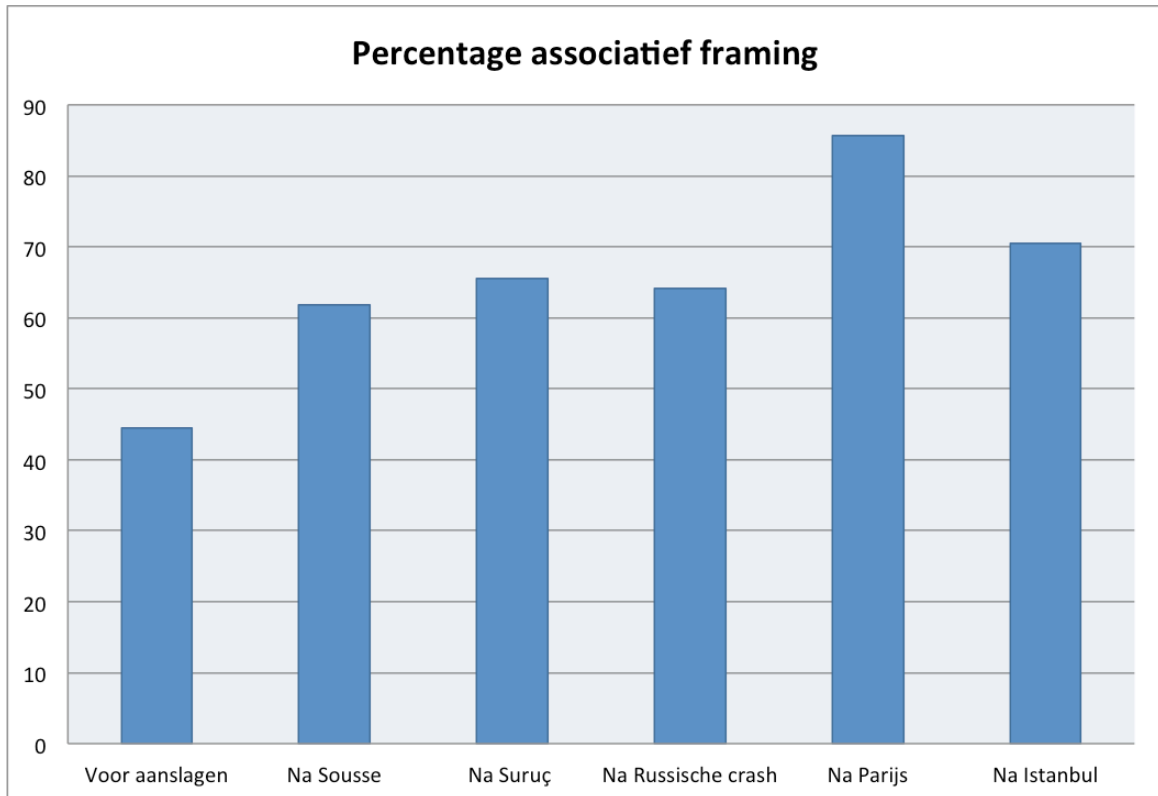
Maar alsnog kan gesteld worden dat moslims niet veel aan het woord worden gelaten in nieuwsberichten. Green (2012) lijkt een verklaring te hebben voor het feit dat moslims niet veel worden gequote in Nederlandse media. Hij stelt dat in vrijwel alle Europese media rechtse invalshoeken de boventoon voeren. Dit is niet in het voordeel van de islam. De islam wordt volgens Green (2012) vaak geportretteerd als gewelddadig, intolerant en antidemocratisch. Als gevolg hiervan worden geen quotes gebruikt van moslims maar wordt hun verhaal verteld door journalisten. Het is zorgwekkend dat moslims weinig worden geciteerd aangezien in Europese landen het contact tussen moslims en autochtonen veelal te wensen overlaat. Vaak zijn media namelijk de enige informatiebron als het gaat om informatie over moslims en de islam. Opmerkelijk was dat tijdens het coderen opviel dat er vaker gebruik wordt gemaakt van quotes van universitair geleerden op het gebied van islamisering, oorlogsstudies of terrorisme.

5.3. FRAMING

De derde deelvraag van dit onderzoek spitst zich toe op de vraag of er een trend gaande is in de Nederlandse berichtgeving over de islam naarmate er meer aanslagen, opgeëist door IS, hebben plaatsgevonden. Het antwoord op deze vraag kan worden geformuleerd met behulp van de verschillende hypothesen over framing. Daarom zullen nu de resultaten met betrekking tot framing worden toegelicht.

5.3.1. ASSOCIATIEF FRAMING

De eerste vorm van framing die zal worden onderzocht is associatief framing. Er zal worden gekeken naar of, als er meer aanslagen opgeëist door IS plaatsvinden, de islam meer met terrorisme wordt in verband wordt gebracht. In figuur 3 is te zien dat na de aanslagen in Parijs associatief framing in nieuwsberichten over moslims en/of de islam vaker voorkomt ten opzichte van de periodes voor en na de andere aanslagen. Om te kijken of de verschillen tussen de periodes significant zijn is een One-way ANOVA uitgevoerd.

Figuur 3. Percentage nieuws over de islam en/of moslims waarin associatief framing voorkomt (N = 4590)

In de ANOVA werden de percentages nieuws waarin de islam en/of moslims in verband werd gebracht met terreur vergeleken met het totale aantal nieuws over de islam en/of moslims. Dit is wederom gedaan door telkens het aantal nieuws van twee weken na iedere aanslag te onderzoeken. Om te kijken of er een verschil is met de tijdsperiode voor deze aanslagen zijn er ook twee weken meegenomen die voor de onderzochte aanslagen vielen. Op deze manier zijn dus zes percentages nieuws over de islam en/of moslims en de associatie die wordt gelegd met terreur vergeleken in de ANOVA.

De eerste tijdsperiode bestond uit het aantal nieuwsberichten waarin het verband werd gelegd tussen de islam en/of moslims enerzijds en terreur anderzijds vóór de aanslagen ($M = 44,47$, $SD = 5,93$). De tweede tijdsperiode bestond uit het aantal nieuwsberichten waarin het verband werd gelegd tussen de islam en/of moslims enerzijds en terreur anderzijds na de aanslag in Sousse ($M = 61,81$, $SD = 2,24$). De derde tijdsperiode bestond uit het aantal nieuwsberichten waarin het verband werd gelegd tussen de islam en/of moslims enerzijds en terreur anderzijds na de aanslag in Suruç ($M = 65,48$, $SD = 7,13$). De vierde tijdsperiode bestond uit het aantal nieuwsberichten waarin het verband werd gelegd tussen de islam en/of moslims enerzijds en terreur anderzijds na de crash van het Russische vliegtuig ($M = 64,19$, $SD = 6,17$). De vijfde tijdsperiode bestond uit het aantal nieuwsberichten waarin het verband werd gelegd tussen de islam en/of moslims enerzijds en

het aantal nieuwsberichten waarin het verband werd gelegd tussen de islam en/of moslims na de aanslagen in Parijs ($M = 85,64$, $SD = 6,51$). De zesde en tevens laatste tijdsperiode bestond uit het aantal nieuwsberichten waarin het verband werd gelegd tussen de islam en/of moslims enerzijds en terreur anderzijds na de aanslag in Istanbul ($M = 70,54$, $SD = 6,84$).

Tabel 1. *Verschillen in associatief framing na verschillende tijdsperiodes*

Uit de tijdsperiode na welke aanslag zijn de artikelen?	Uit de tijdsperiode na welke aanslag zijn de artikelen?	Gemiddelde verschil	Significantie
Voor aanslagen	Na Sousse	-17,34	0,003
	Na Suruç	-21,01	0,000
	Na Russische crash	-19,72	0,001
	Na Parijs	-41,17	0,000
Na Sousse	Na Istanbul	-26,07	0,000
	Voor aanslagen	17,34	0,003
	Na Suruç	-3,66	1,000
	Na Russische crash	-2,38	1,000
	Na Parijs	-23,83	0,000
Na Suruç	Na Istanbul	-8,73	0,579
	Voor aanslagen	21,01	0,000
	Na Sousse	3,66	1,000
	Na Russische crash	1,28	1,000
	Na Parijs	-20,16	0,001
Na Russische crash	Na Istanbul	-5,06	1,000
	Voor aanslagen	19,72	0,001
	Na Sousse	2,38	1,000
	Na Suruç	-1,28	1,000
	Na Parijs	-21,45	0,000
Na Parijs	Na Istanbul	-6,35	1,000
	Voor aanslagen	41,17	0,000
	Na Sousse	23,83	0,000
	Na Suruç	20,16	0,001
	Na Russische crash	21,45	0,000
Na Istanbul	Na Istanbul	15,10	0,013
	Voor aanslagen	26,07	0,000
	Na Sousse	8,73	0,579
	Na Suruç	5,06	1,000
	Na Russische crash	6,35	1,000
	Na Parijs	-15,10	0,013

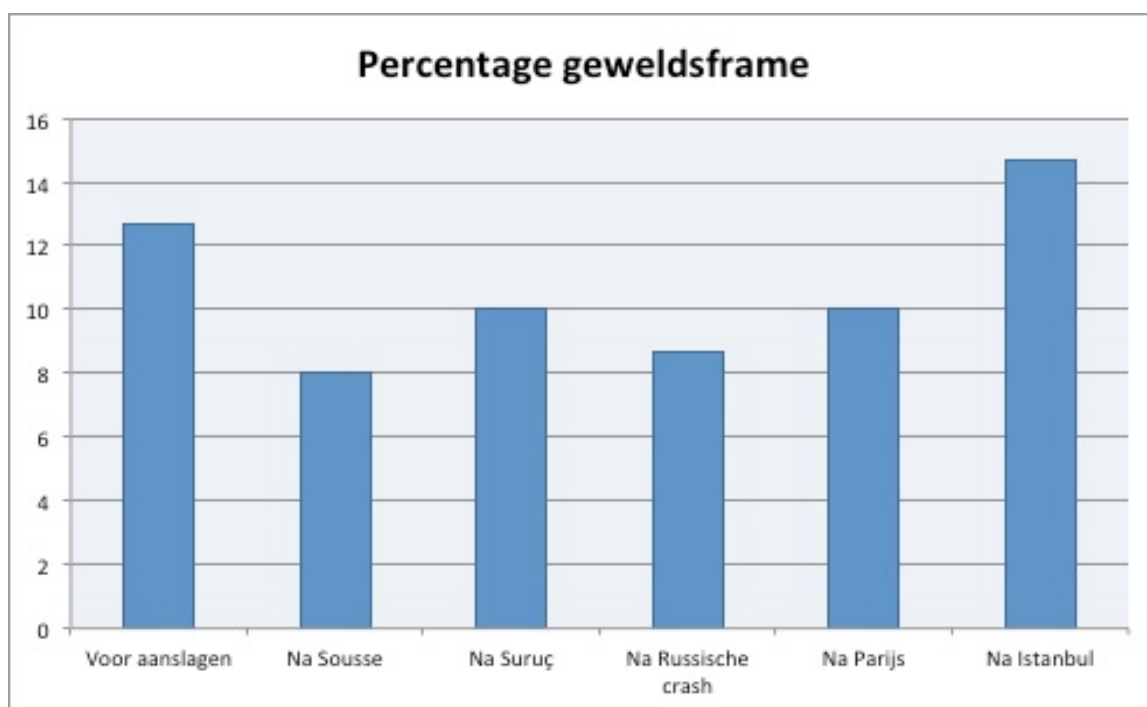
Uit de ANOVA bleek dat er een sterk, significant verschil was in de percentages berichten waarin het verband wordt gelegd tussen de islam en/of moslims enerzijds en terreur anderzijds na vijf aanslagen opgeëist door IS, $F(5, 24) = 22,36$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,82$. Dit toont

aan dat er een verband is tussen een aanslag opgeëist door IS en de hoeveelheid associatieve frames die voorkomen in de Nederlandse berichtgeving. De eerste hypothese kan dus worden bevestigd.

Een *post-hoc* meervoudige vergelijkingstoets toont aan dat het verschil in de hoeveelheid associatieve frames die worden gebruikt vóór de aanslagen in vergelijking met de hoeveelheid associatieve frames na alle aanslagen significant is. Dit is ook het geval als de hoeveelheid associatieve frames na de aanslagen in Parijs wordt vergeleken met de rest van de periodes, zowel voor als na de aanslagen. Er kan dus gesteld worden dat aanslagen van IS invloed hebben op de hoeveelheid associatieve frames en dat dit verschil niet aan toeval is te wijden. In tabel 1 staan alle significantieniveaus aangegeven.

5.3.2. DE ISLAM EN/OF MOSLIMS ALS GEWELDDADIG

De tweede soort framing die in dit onderzoek nader wordt bekeken is discursieve framing. Discursieve framing kijkt verder dan een verband tussen twee concepten, zoals bij associatief framing, en is meer beschrijvend. Het eerste discursieve frame dat wordt onderzocht is het frame dat moslims en/of de islam als gewelddadig beschouwt. Dit frame wordt in dit onderzoek het 'geweldsframe' genoemd. Er blijkt geen significant verschil te zijn tussen de tijdsperiodes voor en na het aantal frames en het aantal keer dat het geweldsframe wordt gebruikt in Nederlandse berichtgeving, $\chi^2(5) = 5,04$, $p = 0,41$. Dit is ook te zien in de onderstaande figuur 4.

Figuur 4. Percentage nieuws over de islam en/of moslims waarin het geweldsframe voorkomt (N = 900)

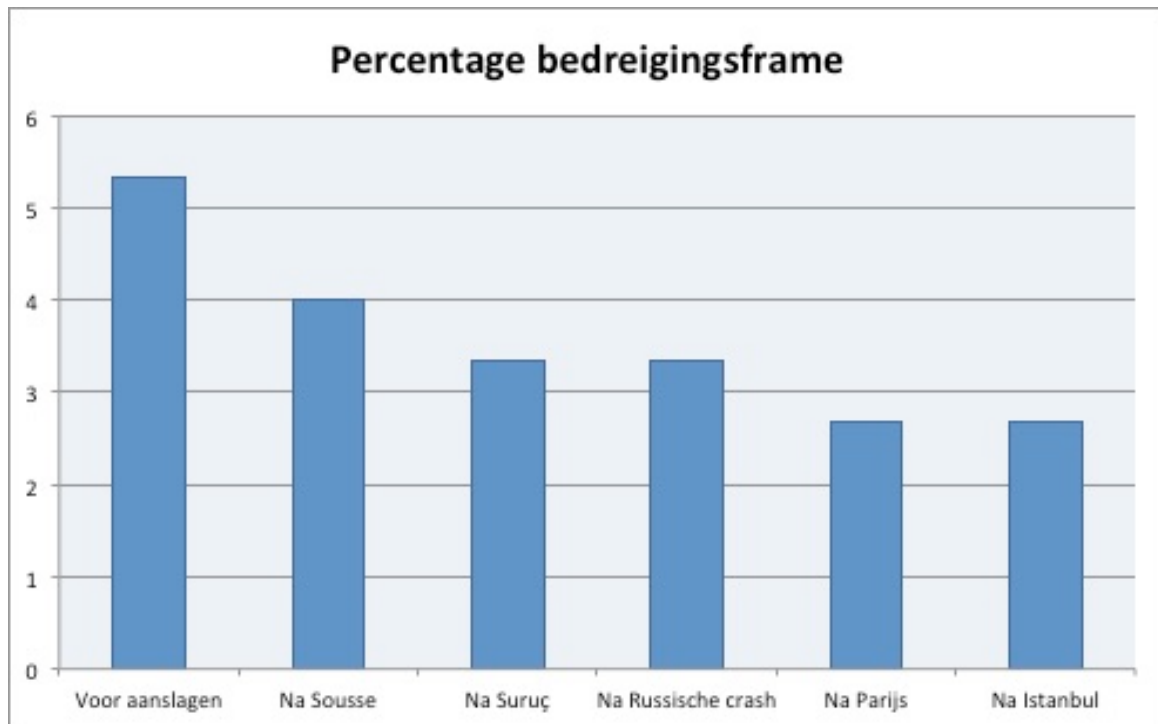
In dit figuur zijn de percentages artikelen over de islam en/of moslims waarin het geweldsframe wordt gebruikt zichtbaar ten opzichte van het totale aantal artikelen. De tweede hypothese kan dus worden verworpen.

De bevinding dat het geweldsframe na een terroristische aanslag opgeëist door IS niet vaker voorkomt in nieuwsberichten is in tegenstelling met de bevindingen van Gibson & Lando (2016) die stellen dat moslims veelal negatief geportretteerd worden en veelvuldig in verband worden gebracht met geweld. Zij stellen dat dit vooral het geval is sinds IS actief is. Toch lijkt dit in de artikelen mee te vallen. Ook is geen stijging in gebruik van het geweldsframe na verschillen terroristische aanslagen opgeëist door IS te zien. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat na aanslagen steeds meer het onderscheid wordt gemaakt tussen de islam en autochtone moslims in het binnenland enerzijds en de islam en moslims in het buitenland anderzijds (Akbarzadeh & Smith, 2005). In de artikelen worden, als resultaat hiervan, moslims ook vaak los gekoppeld van moslimextremisten die gewelddadige daden hebben begaan. Dit wordt gedaan door meningen van moslims te beschrijven die stellen dat moslims en de islam in de kern niets met geweld te maken hebben. Ook ligt de nadruk veelal op het feit dat niet alle moslims radiaal zijn en dat de islam van nature een vredige religie is, er wordt een onderscheid gemaakt tussen de gematigde islam en de radicale islam. Een voorbeeld hiervan is te vinden in de onderstaande quote uit het NRC Handelsblad:

In de meeste westerse landen definiëren politici de kwestie als een strijd om de 'ware islam.' Zij vragen de gematigde islam zich verantwoordelijk te voelen voor de bestrijding van de radicale. Het ondersteunen van de gematigde islam is een complete industrie geworden (Blokker, 2015).

5.3.3. DE ISLAM EN/OF MOSLIMS ALS BEDREIGING VAN DE DEMOCRATIE

Het tweede discursieve frame dat wordt onderzocht is het frame dat moslims en/of de islam als bedreiging van de democratie beschouwt. Dit frame wordt in dit onderzoek het 'bedreigingsframe' genoemd. Het verschil in het gebruik van het geweldsframe voor en na de aanslagen is niet significant, $\chi^2(5) = 2,20$, $p = 0,82$. De derde hypothese kan dus worden verworpen. Dit is ook te zien in figuur 5 op de volgende pagina. Hierin zijn de percentages artikelen over de islam en/of moslims waarin het bedreigingsframe wordt gebruikt zichtbaar ten opzichte van het totale aantal artikelen over de islam en/of moslims.

Figuur 5. Percentage nieuws over de islam en/of moslims waarin het bedreigingsframe voorkomt (N = 900).

Deze bevindingen zijn in tegenstelling met de bevindingen van Siraj (2012) die stelt vanuit historisch perspectief altijd door het Westen op de islam zal worden neergekeken en dat de islam wordt gezien als een bedreiging voor de Westerse democratie. Hameed (2015) voegt daar aan toe dat burgers in de Westerse wereld van mening zijn dat moslims zich niet kunnen en willen aanpassen en dus de democratie bedreigen.

Volgens Ewing (2000) kan de uitkomst dat het bedreigingsframe niet per definitie vaker voorkomt na verschillende aanslagen van IS mogelijk te maken hebben met het feit dat in de samenleving de distinctie wordt gemaakt tussen de islam en moslims enerzijds en de radicale islam en radicale moslims anderzijds. Dit komt daarom ook terug in nieuwsberichten. Wodak (2013) stelt dat het frame waarin wordt gesteld dat de islam de democratie bedreigt mogelijk vaak letterlijk voorkomt in nieuwsberichten. Het is de onderliggende boodschap die dit duidelijk maakt. In nieuwsberichten worden islamitische, culturele elementen ingezet om onderdrukking door te laten schemeren. Deze elementen zijn bijvoorbeeld moskeeën, minaretten, boerka's, halal eten en de sharia. Deze elementen symboliseren in het Westen de ondermijning van vrijheid en democratie en vormen in die zin een bedreiging. Een voorbeeld van een zin waarin bijvoorbeeld de sharia, als symbool van ondermijning van vrijheid en democratie, naar voren komt uit Trouw luidt:

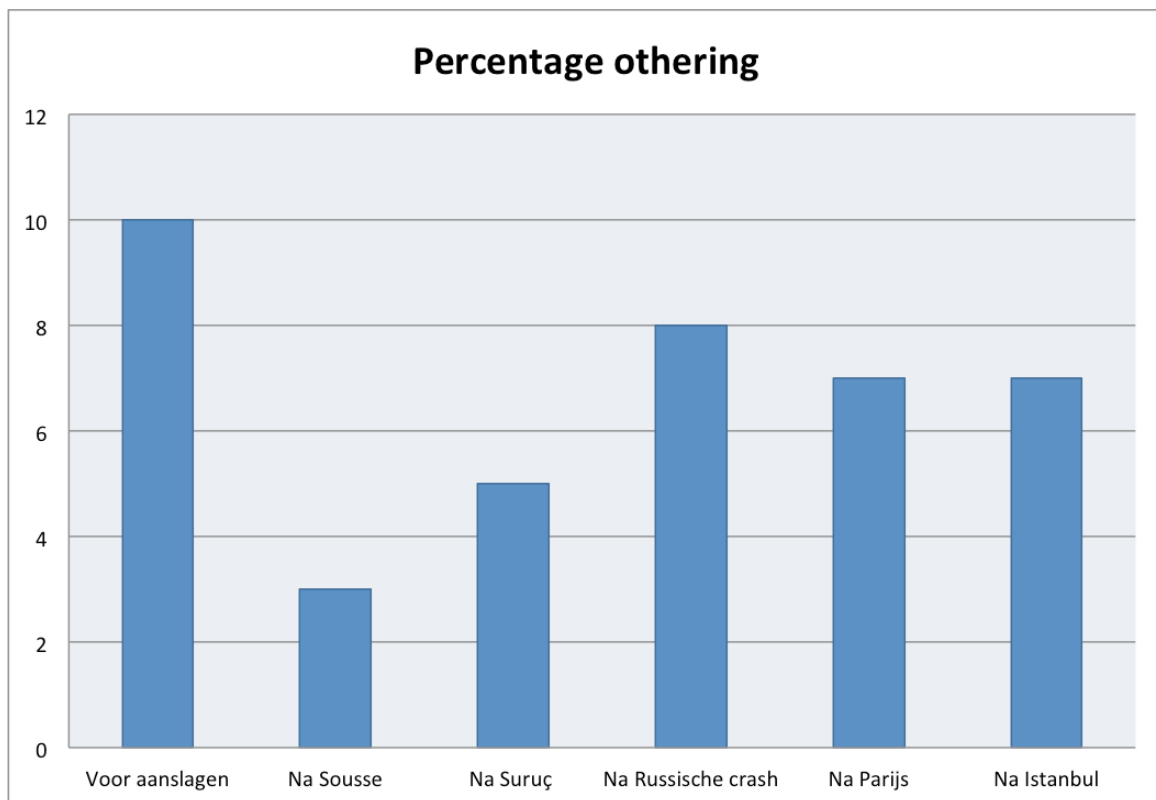
De samenleving wordt voortdurend gevoed met het idee dat moslims liever vandaag dan morgen de sharia invoeren. Zo worden zij over één kam geschoren als waren ze collectief doof en blind voor liberale of westerse invloeden (Lucassen, 2015).

5.3.4. OTHERING

De derde soort framing die wordt onderzocht is othering. Othering draait om het creëren van een in-group en een out-group en slaat op het door een Westerse bril kijken naar de islam. Om te onderzoeken of de periode voor en de periodes na de aanslagen invloed hebben op de mate van othering in de nieuwsberichten over de islam en/of moslims is een One-way ANOVA uitgevoerd. Othering werd met drie vragen gemeten die allen met 0 of 1 konden worden beantwoord. Een nieuwe variabele meet het gemiddelde van de drie vragen die othering meten en varieert van 0 tot 1.

De eerste, onderzochte tijdsperiode op othering in nieuwsberichten over de islam en/of moslims was die voor de aanslagen ($M = 0,10$, $SD = 0,20$). De tweede, onderzochte tijdsperiode op othering in deze nieuwsberichten was die na de aanslag in Sousse ($M = 0,03$, $SD = 0,10$). De derde, onderzochte tijdsperiode op othering in deze nieuwsberichten was die na de aanslag in Süruç ($M = 0,05$, $SD = 0,15$). De vierde, onderzochte tijdsperiode op othering in deze nieuwsberichten was die na de Russische vliegtuigcrash ($M = 0,08$, $SD = 0,19$). De vijfde, onderzochte tijdsperiode op othering in deze nieuwsberichten was die na de aanslagen in Parijs ($M = 0,07$, $SD = 0,17$). De zesde, en laatste, onderzochte tijdsperiode op othering in deze nieuwsberichten was die na de aanslag in Istanbul ($M = 0,07$, $SD = 0,14$).

Uit de ANOVA bleek dat er een zwak, significant verschil was in de tijdsperiode voor of na de aanslagen en de hoeveelheid othering die werd gebruikt in de artikelen over de islam en/of moslims, $F(5, 894) = 2,89$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,02$. Dit toont aan dat er een verband is tussen een aanslag opgeëist door IS en de hoeveelheid othering in Nederlandse berichtgeving, de vierde hypothese kan dus worden bevestigd. Een *post-hoc* meervoudige vergelijkingstoets toont aan dat alleen het verschil in de hoeveelheid othering vóór de aanslagen enerzijds en na de aanslagen in Sousse significant is. In figuur 6 op de volgende pagina is de hoeveelheid othering op een schaal van 0 tot 1 in de berichtgeving over de islam en/of moslims te zien. Opmerkelijk is dat er na de aanslagen in significant minder othering plaatsvindt in de Nederlandse berichtgeving over de islam en/of moslims in vergelijking met voor deze aanslagen. Deze bevinding is in tegenstelling met de verwachting dat er meer othering plaats zou vinden na verschillende aanslagen (Featherstone, Holohan & Poole, 2010; Gibson & Lando, 2016).

Figuur 6. Percentage othering in nieuwsberichten over de islam en/of moslims (N = 900)

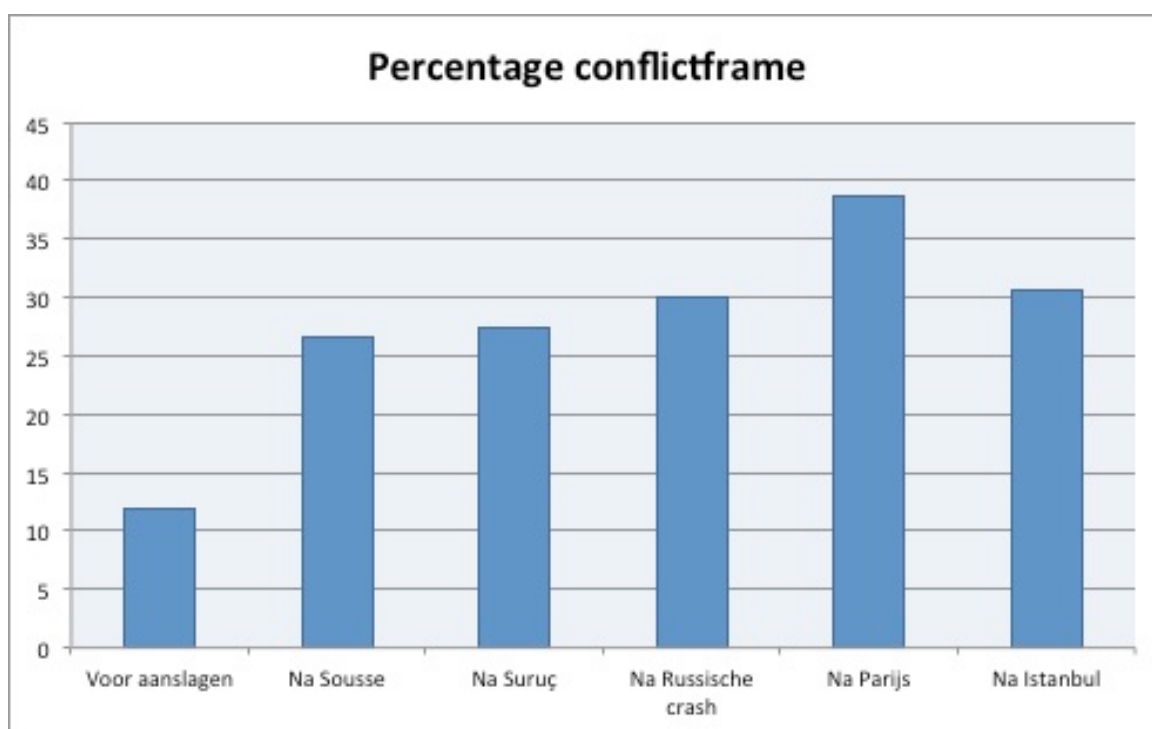
Het feit dat er minder othering plaatsvindt na terroristische aanslagen opgeëist door IS kan volgens Atkinson (2014) te maken hebben met het feit dat na aanslagen in de berichtgeving een onderscheiding wordt gemaakt. De onderscheiding die wordt gemaakt is die tussen twee soorten moslims, namelijk de moslim als terrorist enerzijds en de moslim als verdedigend anderzijds. De moslim als terrorist is degene die de oorlog met het Westen heeft verklaard. En de moslim als verdedigend is de moslim die claimt liberaal te zijn en de islam verdedigt als een vredige religie. De othering vindt plaats ten opzichte van de moslim als terrorist en niet ten opzichte van de verdedigende moslim. Dit onderzoek kijkt nadrukkelijk naar othering ten opzichte van moslims of de islam en niet ten opzichte van terrorisme of moslimterroristen. Dit kan mogelijk een verklaring zijn waarom othering minder wordt na verschillende aanslagen.

5.3.5. CONFLICTFRAME

Het laatste frame dat in dit onderzoek wordt onderzocht is het conflictframe. Een conflictframe is zichtbaar in krantenberichten als de nadruk ligt op een conflict tussen individuen, groepen of bedrijven. In dit onderzoek ligt het in de lijn der verwachting dat in krantenberichten het conflict tussen de islam en/of moslims en het Westen naar voren komt.

Om uit te zoeken of er een significant verschil is tussen de periodes voor en na de aanslagen wat betreft gebruik van het conflictframe in Nederlandse krantenberichten over moslims is een chikwadraattoets uitgevoerd, het verschil bleek zeer zwak maar wel significant, $\chi^2(5) = 28,70$, $p < 0,05$, $\tau = 0,03$. Dit betekent dat er een verschil is in de hoeveelheid conflictframes die wordt gebruikt in artikelen na verschillende tijdsperiodes en dat dit verschil niet aan toeval te wijten is. In figuur 7 is te zien dat na de aanslagen in Parijs het conflictframe het vaakst voorkwam. Er is een significant verband zichtbaar tussen de aanslag en gebruik van het conflictframe voor de aanslagen en na de aanslagen in Parijs. Hier waren de gestandaardiseerde residuen lager dan 1,96. Hypothese 5 kan dus worden aangenomen.

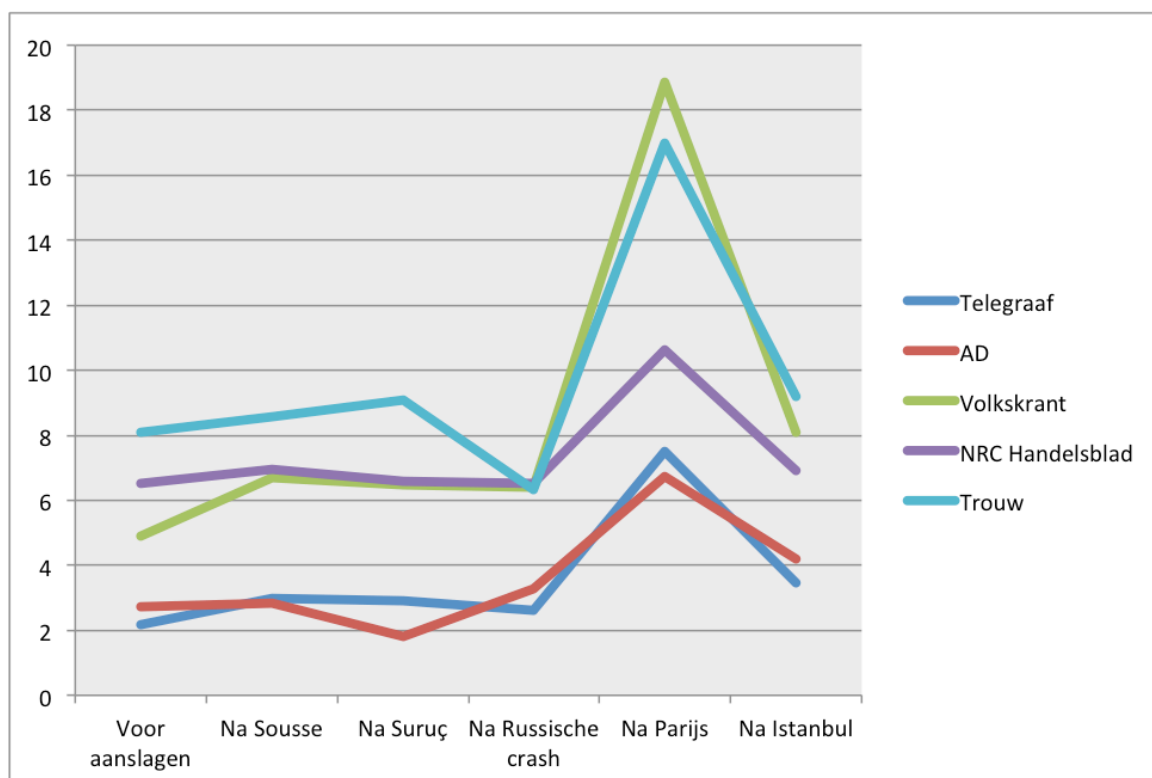

Figuur 7. Percentage conflictframe in nieuwsberichten over de islam en/of moslims (N = 900)

5.6. KWALITEITSKRANTEN VERSUS POPULAIRE KRANTEN

In deze paragraaf zullen de laatste onderzoeksresultaten aan bod komen, namelijk het verschil tussen kwaliteitskranten (NRC Handelsblad, de Volkskrant en Trouw) en populaire kranten (Algemeen Dagblad en De Telegraaf). Er zal worden gekeken naar de invloed van krantensoort op nieuwswaardigheid van de islam. Om te onderzoeken of er een verschil is in de hoeveelheid aandacht aan de islam en/of moslims in krantenberichten in kwaliteitskranten en populaire kranten is een One-way ANOVA uitgevoerd.

De kranten die zijn meegenomen zijn De Telegraaf ($M = 3,61$, $SD = 1,96$), het Algemeen Dagblad ($M = 3,60$, $1,73$), de Volkskrant ($8,57$, $SD = 5,14$), NRC Handelsblad ($7,36$, $SD = 1,62$) en Trouw ($9,71$, $SD = 3,71$). Uit de ANOVA bleek dat er een groot, significant verband is tussen het soort krant en de nieuwswaardigheid van de islam en/of moslims, $F(4, 25) = 4,84$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,43$. Dit is te zien in figuur 8.

Figuur 8. *Verskil tussen kranten wat betreft nieuwswaardigheid islam (N = 44624)*

In Figuur 8 is te zien dat de verschillen tussen de kwaliteitskranten en populaire kranten het grootst zijn. Kwaliteitskranten schrijven meer over de islam en/of moslims dan populaire kranten. Hypothese 7 kan dus worden bevestigd. Een *post-hoc* meervoudige vergelijkingstoets bevestigt dit. Het verschil tussen enerzijds de Telegraaf en anderzijds Trouw is significant ($M_{\text{verschil}} = -6,10$ $p = < 0,05$). Ook het verschil tussen enerzijds het Algemeen Dagblad en anderzijds Trouw is significant ($M_{\text{verschil}} = -6,11$ $p = < 0,05$). Verder is in de onderstaande tabel 2 af te lezen dat de verschillen tussen de kwaliteitskranten en de populaire kranten anderzijds relatief groot zijn.

Deze bevindingen sluiten aan met de eerder gestelde verwachtingen in het theoretisch kader. Volgens Bakker & Scholten (2014) is het verschil tussen kwaliteitskranten en populaire kranten namelijk te vinden in de verhouding tussen informatie en amusement. Kwaliteitskranten hebben een hoger gehalte politieke en religieuze informatie. Dit is dan ook

terug te lezen in tabel 2. Het verschil tussen het Algemeen Dagblad en Trouw is het grootst en dit verschil berust niet op toeval.

Tabel 2. *Verskil in percentage nieuws over de islam en/of moslims in verschillende kranten*

Uit welke krant komen de artikelen over moslims en/of de islam?	Uit welke krant komen de artikelen over moslims en/of de islam?	Gemiddelde verschil	Significantie
De Telegraaf	Het Algemeen Dagblad	0,01	1,000
	De Volkskrant	-4,96	0,116
	NRC Handelsblad	-3,75	0,500
	Trouw	-6,10	0,026
Het Algemeen Dagblad	De Telegraaf	-0,01	1,000
	De Volkskrant	-4,97	0,114
	NRC Handelsblad	-3,76	0,493
	Trouw	-6,11	0,025
De Volkskrant	De Telegraaf	4,96	0,116
	Het Algemeen Dagblad	4,97	0,114
	NRC Handelsblad	1,21	1,000
	Trouw	-1,14	1,000
NRC Handelsblad	De Telegraaf	3,75	0,500
	Het Algemeen Dagblad	3,76	0,493
	De Volkskrant	-1,21	1,000
	Trouw	-2,35	1,000
Trouw	De Telegraaf	6,10	0,026
	Het Algemeen Dagblad	6,11	0,025
	De Volkskrant	1,14	1,000
	NRC Handelsblad	2,35	1,000

6. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

In dit hoofdstuk zal een conclusie worden getrokken uit de voorgaande resultaten. De hoofdvraag zal worden beantwoord met behulp van de resultaten van de deelvragen en hypothesen. Ook zal worden toegelicht wat de uitkomsten betekenen voor de Nederlandse journalistiek. Tot slot wordt in de discussie besproken wat mogelijke tekortkomingen zijn en zullen suggesties worden gedaan voor vervolgonderzoek.

6.1. CONCLUSIE

De hoofdvraag in dit onderzoek spitst zich toe op de mogelijke verandering van berichtgeving over de islam en/of moslims in Nederlandse dagbladen na verschillende aanslagen opgeëist door IS. Om hier meer inzicht in te genereren is gekeken naar de hoeveelheid nieuwsberichten, framing, moslims die al dan niet aan het woord worden gelaten in nieuwsberichten en verschillende soorten kranten. Concluderend kan gesteld worden dat de berichtgeving over de islam en/of moslims onderhevig is aan terroristische aanslagen opgeëist door IS maar dat de verandering afhangt van de kenmerken van de aanslag. Er is een verandering zichtbaar in de hoeveelheid nieuwsberichten over de islam en/of moslims. Na aanslagen wordt meer over de islam en/of moslims geschreven. Deze verandering is vooral te zien na de aanslagen in Parijs. De periodes voor en na de andere aanslagen zijn qua percentages redelijk vergelijkbaar. Er blijkt geen verschil te zijn in de periodes voor en na de aanslagen als gekeken wordt naar de hoeveelheid moslims of mensen met een Arabische achtergrond die aan het woord worden gelaten in de nieuwsberichten. Opmerkelijk is wel dat het aantal moslims dat aan het woord wordt gelaten wederom het hoogst is na de aanslagen in Parijs. Als gekeken wordt naar framing dan is een verandering zichtbaar in verschillende soorten framing. Dit onderzoek vult eerder framingonderzoek aan maar de bevindingen zijn niet altijd zoals verwacht op basis van eerder onderzoek. In de periode voor de aanslagen werd in vergelijking met de periodes na de aanslagen minder gebruik gemaakt van associatief framing. Dus na aanslagen worden moslims en/of de islam meer in verband gebracht met terrorisme. Deze bevinding sluit aan bij eerder onderzoek (Trevino, Kanso & Nelson, 2010; Yusof, Hassan, Hassan & Osman, 2013). Een stijging in het gebruik van associatief framing was vooral te zien na de aanslagen in Parijs. De discursieve frames zijn niet per se vaker zichtbaar na verschillende aanslagen in vergelijking met daarvoor. Dit is tegenstrijdig met eerder onderzoek (Taha, 2014; Hameed, 2015; Gibson & Lando, 2016). De islam en/of moslims worden na aanslagen dus niet vaker in verband gebracht met geweld en bedreiging van de democratie. Wel is er een verschil te zien in gebruik van othering voor en

na aanslagen. Dit houdt in dat de islam en/of moslims als een andere groep tegenover het Westen worden gezet (Staszak, 2008). Opmerkelijk is dat othering aanzienlijk meer voorkwam in de nieuwsberichten voor de aanslagen dan de nieuwsberichten na de aanslagen. Dit is in tegenstelling met de bevindingen van Gibson & Lando (2016) die stelden dat er na een aanslag meer othering voorkwam in berichtgeving over de islam en/of moslims. Ook was er een verschil te zien in gebruik van het conflictframe in nieuwsberichten voor en na de aanslagen. Vooral na de aanslagen in Parijs kwam het conflictframe vaker voor. Dit sluit aan bij de bevindingen van Seib (2004). Tot slot werden populaire kranten met kwaliteitskranten in dit onderzoek vergeleken. In kwaliteitskranten wordt meer geschreven over de islam en/of moslims dan in populaire kranten. Ook dit sluit aan bij eerdere bevindingen (Van Nieuwenhuysse, 2005; Khosravini, 2009). Als gekeken wordt naar de verschillende aanslagen over de tijdperiode is er dus niet per se sprake van een trend maar zie je de duidelijkste verandering in de berichtgeving na de aanslagen in Parijs.

Kortgezegd kan dus worden gesteld dat de aanslagen in Parijs een andere impact hadden op de nieuwsberichten over de islam en/of moslims dan de overige onderzochte aanslagen. In de grafieken in de resultatensectie valt op dat Parijs vaak de zogenaamde *spike* is. Er werd na deze aanslag meer geschreven, er werden meer moslims aan het woord gelaten en er was vaker een verband zichtbaar tussen de islam en/of moslims en terrorisme. Dit betekent dat hoewel dit onderzoek zich vooral toespitste op framing, de nieuwswaardentheorie van Caple & Bednarek (2015) nog steeds van grote waarde is in de Nederlandse journalistiek. De aanslagen in Parijs scoorden het hoogst op deze nieuwswaarden en hier werd dan ook de meeste aandacht aan besteed. Ongeacht dat de focus in dit onderzoek op framing lag, lijkt het nieuwswaardenidee het belangrijkste om te verklaren waarom er op een bepaalde manier geschreven wordt. Dit onderzoek bevestigt dit wederom. Waar framingonderzoek vaker de boventoon lijkt te voeren kan framing verklaard worden door het nieuwswaardenperspectief en blijft dit een belangrijke invalshoek. De selectie van een nieuwsonderwerp komt namelijk normaliter voor het framingproces en dus de beslissing hoe een verhaal wordt geschreven (D'Haenens & Bink, 2006). In voorgaand onderzoek is al gebleken dat terroristische aanslagen invloed hadden op de berichtgeving over de islam en/of moslims (Papacharissi & De Fatima Oliveira, 2008; Featherstone, Holohan & Poole, 2010; Yusof, Hassan, Hassan & Osman, 2013; Gibson & Lando, 2016). Maar nu blijkt dit genuanceerd te moeten worden, dit lijkt namelijk afhankelijk van de nieuwswaardigheid van de aanslag. Niet alle aanslagen brengen dezelfde veranderingen in berichtgeving over de islam en/of moslims teweeg. Voorgaand onderzoek richtte zich veelal op de aanslagen van 11 september 2001 (Featherstone, Holohan & Poole, 2010; Poole, 2012; Gibson & Lando, 2016). Deze aanslagen scoorden enorm hoog op de nieuwswaarden

uit de theorie van Caple & Bednarek (2015). Omdat in dit onderzoek verschillende aanslagen zijn onderzocht kunnen deze voorgaande bevindingen enigszins worden genuanceerd. Er kan gesteld worden dat de verandering die aanslagen mogelijk teweeg brengen in de berichtgeving over de islam en/of moslims afhankelijk zijn van de nieuwswaarden van de desbetreffende aanslag. Desalniettemin kostte de crash van het Russische vliegtuig aan meer mensen het leven dan de aanslagen in Parijs maar Parijs is dichterbij en dus kennelijk van meer waarde om over te schrijven. Toch weerhield dit het publiek er niet van om hierover te discussiëren. Sommige mensen bleken bepaalde nieuwswaarden boven andere nieuwswaarden te beoordelen. Deze discussie haalde de media ook toen Facebook na de aanslagen in Parijs de mogelijkheid bood om de Franse vlag in je profielfoto te verwerken terwijl dit bij andere aanslagen nooit het geval was (Nourhussen, 2015). Dit heeft wederom alles te maken met het nieuwswaardenperspectief en laat het belang hiervan zien. Mensen beoordelen aanslagen dus anders omdat zij sommige nieuwswaarden belangrijker vinden.

Tot slot kan gesteld worden dat de Nederlandse journalistiek behoorlijk objectief is. Dit wil zeggen dat er een zo adequaat mogelijke representatie van de werkelijkheid wordt gegeven (Broersma, 2010). Dit is één van de taken van de journalistiek maar hier wordt door media lang niet altijd rekening mee gehouden en als gevolg hiervan zijn niet alle nieuwsberichten objectief (Rijssemus, 2014). Deze objectiviteit komt tot uiting doordat framing en othering niet significant vaker voorkomen na verschillende aanslagen. Zoals eerder gesteld kent framing, met name discursieve framing, een oordeel (Benford & Snow, 2000). Framing en othering kunnen gezien worden als een opgenomen 'realiteit' die wordt ervaren en ervaringen lijken subjectief (Demeyer, 2011). Maar deze subjectiviteit komt dus niet vaker voor na aanslagen opgeëist door IS. Dit is opmerkelijk, volgens Rijssemus (2014) doen media er tegenwoordig alles aan om hun stukken te verkopen, het publiceren van de waarheid wordt niet altijd meer even belangrijk te worden gevonden. Dit kan de democratie en de goede moraal tegenwerken. Hans-Jaap Melissen, conflictjournalist en schrijver van het boek 'IS, tot alles in staat,' was het ook opgevallen dat er veel meningen in de media voorbij komen als het gaat om conflicten in het buitenland (persoonlijke communicatie, 19 mei 2016). Hij vindt het goed dat veel mensen zich bekommeren om de conflicten en de ingewikkelde situatie met IS maar volgens hem moet dit wel in een waarheidsperspectief blijven. Er moeten feiten worden verkondigd. Hij stelt dat het een speculatie is in hoeverre je objectief kunt zijn maar er moet wel een poging gedaan worden.

Kortom, waar gedacht werd dat framing centraal zou staan in de resultaten bevestigt dit onderzoek twee oude belangen in de journalistiek namelijk de afweging van nieuwswaarden en het belang van objectiviteit (Broersma, 2010; Caple & Bednarek, 2015). Dit blijven belangrijke invalshoeken in de journalistiek en, hoewel IS een andere aanpak

hanteert dan voorgaande terreurorganisaties, brengt de aanslagengolf van IS hier geen verandering in.

6.2. DISCUSSIE

In de discussie zullen ten eerste enkele limitaties van dit onderzoek worden genoemd om vervolgens aanbevelingen te doen voor vervolgonderzoek. Om te beginnen zijn er vijf aanslagen meegenomen in dit onderzoek. Deze aanslagen verschillen allemaal qua grootte, locatie en manier. Dit zou mogelijk van invloed kunnen zijn op de uiteindelijk gevonden resultaten. Hoewel het erg lastig is om aanslagen van dezelfde grootte te vinden die binnen een bepaalde periode vallen is dit wellicht een idee voor vervolgonderzoek. Het is interessant om te kijken of de nieuwswaardentheorie dan nog steeds van invloed is. Maar als vervolgonderzoek zich weer zal richten op verschillende aanslagen binnen een periode moet wel rekening worden gehouden met het feit dat de (berichtgeving over de) ene aanslag mogelijk effect heeft op de (berichtgeving over de) volgende aanslag. In dit onderzoek is hier wel opgelet en het viel op dat er weinig werd gezegd over eerdere aanslagen van IS in de berichtgeving. Wellicht is er een soort gewenningspatroon ontstaan en wordt het niet meer noodzakelijk geacht om de eerdere geschiedenis van aanslagen op te noemen omdat het er al zoveel zijn. Alleen na de aanslagen in Parijs werd af en toe teruggegrepen naar de aanslagen opgeëist door Al-Qaida op Charlie Hebdo in januari 2015 en de aanslagen van 11 september 2001. Maar opmerkelijk genoeg was dit niet dusdanig vaak het geval dat het noodzakelijk was om hier een aparte variabele voor aan te maken in het codeerschema.

Daarnaast is in dit onderzoek alleen gekeken of bepaalde frames al dan niet voorkwamen. Verder is niet geteld hoe vaak ze voorkwamen per nieuwsbericht. Dit zou in vervolgonderzoek wellicht nuttig zijn omdat je dan iets kan zeggen over de exacte hoeveelheid van de frames in plaats van alleen of ze aanwezig zijn of niet. Er zouden mogelijke patronen kunnen worden ontdekt in verschillende kranten. Sowieso zou vervolgonderzoek iets uitgebreider kunnen kijken en ook kunnen worden gedaan in combinatie met een kwalitatieve onderzoeksmethode. Dit omdat er meer uit de teksten te halen valt dan enkel het tellen van frames. Zo zou kunnen worden gekeken in vervolgonderzoek of bepaalde soorten framing per artikel in een kwaliteitskrant vaker voorkomen dan in een populaire krant. Het is relevant om dit te onderzoeken aangezien de agenda setting theorie leert dat hoe meer mensen bepaalde frames te horen krijgen, des te meer het hun gedachten beïnvloed (Pan en Kasicki, 1993). Opmerkelijk was bijvoorbeeld tijdens het coderen dat bepaalde woorden, die voor de terroristische aanslagen nog niet eens bestonden, zoals haatimam, salafist, haatprediker en jihadghetto een eigen leven gaan

leven in de media. Je ziet de woorden ontstaan en steeds vaker terugkomen, zelfs in kwaliteitsmedia. Dit is een interessante ontwikkeling om nader te observeren en mee te nemen in vervolgonderzoek. Deze woorden kennen namelijk een bepaalde, negatieve ondertoon die afkeer tegen de islam en/of moslims door laat schemeren. Aan de hand van het vaker voorkomen van deze termen in de media kan mogelijk een groeiende antipathie tegen de islam en/of moslims worden getoond.

Het is ook aan te bevelen om voor vervolgonderzoek uitgebreider vooronderzoek te doen naar bepaalde frames door al een aantal artikelen te coderen. Tijdens het coderen van de artikelen werden veel interessante dingen opgemerkt maar waarvoor het helaas te laat was om mee te nemen in dit onderzoek. Voor bepaalde frames worden namelijk ook impliciete metaforen gebruikt en het is interessant om deze ook mee te nemen. Als gekeken wordt naar het bedreigingsframe bijvoorbeeld dan viel het op dat metaforen die onderdrukking binnen de islam representeerden veel voorkwamen. Voorbeelden hiervan zijn de hoofddoek en de sharia. Deze worden in het Westen veelvuldig gezien als achterstelling van het vrouwelijk geslacht (Coene & Longman, 2005). In het codeerschema van dit onderzoek stond niet duidelijk aan te geven hoe er om moet worden gegaan met metaforen, in vervolgonderzoek is het goed om deze mee te nemen in het onderzoek en duidelijk te stellen wat hiermee moet gebeuren.

Ook is het relevant om uitgebreider vooronderzoek te doen omdat in dit onderzoek pas tijdens het coderen een praktisch probleem aan de orde kwam. Dit onderzoek zit namelijk dusdanig in het heden dat het onmogelijk was om de laatste set van artikelen na de aanslagen in Istanbul uit AmCAT te halen. Hiervoor is LexisNexis gebruikt. Maar in LexisNexis konden geen gevonden artikelen als dataset worden opgeslagen om hier vervolgens weer met een zoekterm in te zoeken. Hierdoor kon er geen recall worden berekend voor de zoektermen. Dit heeft mogelijk enigszins invloed op de betrouwbaarheid van het onderzoek maar het heeft daarentegen wel geresulteerd in zeer recente data.

Verder is in dit onderzoek voor de handmatige inhoudsanalyse Cohen's Kappa berekend. Cohen's kappa was voor alle handmatige inhoudsanalyses voldoende maar lag in drie van de vier gevallen rond de 60%. Dit geeft aan dat de vragen waarmee wordt gemeten voldoende zijn maar 60% is op het randje. Daarom zou in vervolgonderzoek beter naar het codeerinstrument moeten worden gekeken en zouden bepaalde vragen aangescherpt kunnen worden. Als dit wordt gedaan dan zal er wellicht minder onenigheid zijn over bepaalde vragen en zullen de codeurs het sneller eens zijn. Dit verhoogt wederom de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek.

Daarnaast bestaan de aanslagen van IS als het ware uit twee niveaus. Ten eerste is er het globale niveau, er zijn terroristen die wereldwijd aanslagen plegen en wereldwijd ook mensen oproepen om dit te doen en zich bij IS te sluiten. Ten tweede is er het nationale niveau over hoe in verschillende media, en in dit onderzoek in geschreven media, over hoe over de islam en/of moslims wordt gesproken. Deze scheiding is in dit onderzoek niet heel duidelijk naar voren gekomen. Wellicht zou in vervolgonderzoek bij het coderen gelet kunnen worden op het niveau waarover gesproken wordt. Gaat dit over het globale niveau of over het nationale niveau? Vrijwel alle artikelen bevatten namelijk één van deze niveaus of zelfs beide niveaus waarin het verband werd gelegd. Wellicht is in dit onderzoek te simplistisch hierover gedacht en is het nuttig om dit mee te nemen in vervolgonderzoek. Bovendien bestaan de aanslagen van IS niet alleen uit twee niveaus maar uit veel meer aspecten. In dit onderzoek is alleen gekeken naar krantenberichten maar de 'oorlog' met IS wordt niet voor niets de 'digital war' genoemd. IS is, zoals eerder genoemd, actief op social media dus het zou van waarde kunnen zijn om deze boodschappen vervolgens mee te nemen en te kijken wat er met deze boodschappen online gebeurt.

Tot slot is er een verschil tussen de islam en moslims. De islam bestaat uit meerdere subgroepen en moslims kunnen verschillende waarden hebben (Douwes, 2016). In dit onderzoek wordt gesproken over de islam en/of moslims alsof het één groep is. Hier is voor gekozen omdat de distinctie tussen verschillende groepen binnen de islam en de verschillen tussen moslims vrijwel nooit benadrukt worden in de media (Baker, Gabrielatos, McEnery, 2013). Toch kan het interessant zijn om hier in vervolgonderzoek wel nader naar te kijken. Op basis van voorgaande literatuur is in dit onderzoek de keuze gemaakt om het niet te doen. Maar meer en recenter onderzoek hiernaar is relevant. De handelwijze van IS verschilt namelijk van voorgaande islamitische terreurorganisaties dus wellicht worden de verschillen binnen de islam en de verschillen tussen moslims vaker benadrukt omdat mensen zich willen distantiëren van de acties van de terreurorganisatie.

Concluderend is de communicatie die ontstaat naar aanleiding van de gruweldaden van IS en de communicatie van IS zelf een rijk onderwerp om concreter onderzoek naar te doen. Het bestaat namelijk uit zoveel effecten en maakt zoveel teweeg. Vervolgonderzoek is dus zeker nodig en kan mogelijk uitgebreider. Desalniettemin brengt dit onderzoek het belang van oude journalistieke waarden aan het licht en draagt het bij aan voorgaand onderzoek naar terroristische aanslagen. Het contribueert door recente aanslagen opgeëist door een islamitische terreurorganisatie te onderzoeken en meerdere aanslagen tegelijkertijd mee te nemen. Dit vult voorgaand onderzoek, dat zich voornamelijk toespitste op de aanslagen van 11 september 2001 en de aanslagen in Londen van 7 juli 2005, aan.

LITERATUUR

- Ahmad, F. (2006). British muslim perceptions and opinions on news coverage of september 11. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(6), 961-982.
- Akbarzadeh, S., & Smith, B. (2005). *The representation of islam and muslims in the media*. Melbourne: Monash University.
- Allen, F. (2014). Islamophobia in the UK: The role of British newspapers in shaping attitudes towards islam and muslims (Doctoral dissertation, University of Wales Trinity Saint David).
- Atkinson, M. (2014). Binary representations: British press reporting of the muslim/Asian other outside the context of terrorism (1989 – 2007). *Journal of the MeCCSA Postgraduate Network*, 7(3), 82-94.
- Baker, P., Gabrielatos, C., & McEnery, T. (2013). *Discourse analysis and media attitudes*. New York: Cambridge University Press.
- Bakker, P., & Scholten, O. (2014). *Communicatiekaart van Nederland*. Amsterdam: Adfo Books.
- Beemsterboer, T. (2015). Coalitie tegen IS: wie doet er mee? *NRC Handelsblad*. Verkregen op 18 april, 2016, van <http://www.nrc.nl/next/2015/11/21/coalitie-tegen-is-wie-doet-er-mee-1558646>.
- Bennett, A. M. (2013). Islamic history & Al-Qaeda: A primer to understanding the rise of islamic movements in the modern world. *Pace International Law Review Online Companion*, 3(10), 316-370.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. Londen: Sage Publications.
- Blokker, B. (2015). Jihad is niet ideologisch maar puberaal. *NRC Handelsblad*. Verkregen op 20 mei, 2016, van <http://www.nrc.nl/handelsblad/2015/09/21/jihad-is-niet-ideologisch-maar-puberaal-1536099>.
- Broersma, M. (2010). De transformatie van het journalistieke veld: discursieve strategieën en journalistieke vormen. *Tijdschrift voor communicatiewetenschap*, 38(3), 267-275.
- Brants, K. & Van Praag, P. (2015). Beyond media logic. *Journalism Studies*, 33(3), 1-14.
- Brown, K. E. (2014). Global islamophobia: Muslims and moral panic in the West. *Ethnic and Racial Studies*, 37(5), 865-866.

- Byman, D. (2016). ISIS goes global: Fighting the Islamic State by targeting its affiliates. *Foreign Affairs*, 95(1), 76-85.
- Cafarella, J. (2014). Jabhat al-Nusra in Syria. *Middle East Security Report*, 25(1), 1-69.
- Caple, H., & Bednarek, M. (2015). Rethinking news values: What a discursive approach can tell us about the construction of news discourse and news photography. *Journalism*, 8(2), 1-22.
- Çelik, A. B., Çelikkan, M., Balta, E., Mutluer, N., & Korkut, L. (2015). Towards a resolution: An assessment of possibilities, opportunities and problems. *Turkey Peace Assembly*, 8(2), 4-23.
- Clemente, M., & Roulet, T. (2015). Public opinion as a source of deinstitutionalization: A 'spiral of silence' approach. *Academy of Management Review*, 40(1), 96-114.
- Coene, G. & Longman, C. (2005). Eigen emancipatie eerst? Over de rechten en representatie van vrouwen in een multiculturele samenleving. Gent: Academia Press.
- Corman, S., Hess, A., & Justus, Z. S. (2006). Credibility in the global war on terrorism: Strategic principles and research agenda. *Consortium for Strategic Communication*. Verkregen op 18 mei, 2016, van <http://csc.asu.edu/wp-content/uploads/pdf/117.pdf>.
- Craig, M. G. (2014). Horizon of influence. *Journal of Studies in Social Sciences*, 8(1), 15-21.
- D'Angelo, P., & Kuypers, J. A. (2009). *Framing news analysis: Empirical and theoretical perspectives*. Londen: Routledge.
- D'Haenens, L., & Bink, S. (2006). Islam in de Nederlandse media: Focus op Het Algemeen Dagblad. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 34(4), 351-367.
- De Jon, L. (2015, 15 november). Haagse moslims: Geen genade voor barbaren. *Algemeen Dagblad*. Verkregen op 15 maart, 2016, van <http://www.ad.nl/ad/nl/37401/Aanslagen-Parijs-november-2015/article/detail/4186757/2015/11/15/Haagse-moslims-geen-genade-voor-barbaren.dhtml>
- Demeyer, H. (2011). De lichamelijke ervaring van de werkelijkheid. *Neerlandica Wratislaviensia*, 20(1), 159-172.

- Dimitrova, D., & Strömbäck, J. (2012). Election news in Sweden and the United States: A comparative study of sources and media frames. *Journalism*, 13(5), 604-619.
- Dixon-Woods, M., Agarwal, S., Jones, D., Young, B., & Sutton, A. (2005). Synthesising qualitative and quantitative evidence: A review of possible methods. *Journal of Health Services Research & Policy*, 10(1), 45-53.
- El Fadl, K. A. (2015). *Islam and the challenge of democracy*. Princeton: Princeton University Press.
- Elenbaas, K. (2016). Duitsers en Peruviaan omgekomen bij aanslag Istanbul. *De Volkskrant*. Verkregen op 13 april, 2016, van <http://www.volkskrant.nl/buitenland/duitsers-en-peruviaan-omgekomen-bij-aanslag-istanbul~a4223012/>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *McQuail's reader in mass communication theory*, 390-397.
- Ewing, K. P. (2000). Legislating religious freedom: Muslim challenges to the relationship between "church" and "state" in Germany and France. *Daedalus*, 129(4), 31-54.
- Featherstone, M., Holohan, S., & Poole, E. (2010). Discourses of the war on terror: Constructions of the Islamic other after 7/7. *International Journal of Media & Cultural Politics*, 6(2), 169-186.
- Gamson, W. A., & Modigliani, A. (1987). The changing culture of affirmative action. *Research In Political Sociology*, 21(3), 137-177.
- Green, T. H. (2012). Who speaks for Europe's muslims? *CrossCurrents*, 26(3), 337-349.
- Groen, J. (2015, 14 november). 'We kunnen niet blijven zeggen: dit heeft niets met de islam te maken.' *De Volkskrant*. Verkregen op 16 maart, 2015, van http://www.volkskrant.nl/buitenland/-we-kunnen-niet-blijven-zeggen-dit-heeft-niets-met-de-islam-te-maken~a4186542/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_content=free&utm_campaign=shared+content&hash=23c0c9998a9443569aaeb61e8b02c73068458366
- Haldrup, M., Koefoed, L., & Simonsen, K. (2006). Practical orientalism: Bodies, everyday life and the construction of otherness. *Geografiska Annaler*, 88(2), 173-184.
- Hameed, S. (2015). Making sense of islamic creationism in Europe. *Public Understanding of Science*, 24(4), 388-399.

- Hanssen, A., Cottle, S., Negrine, R., & Newbold, C. (1998). *Mass communication research methods*. Houndmills: Palgrave.
- Hirsch, M., Carli, P., Nizard, R., Riou, B., Baroudjian, B., Baubet, T., Chhor, V., Chollet-Xemard, C., Dantchev, N., Fleury, N., Fontaine, J., Yordanov, Y., Raphael, M., Burtz, C. P., & Lafont, A. (2015). The medical response to multisite terrorist attacks in Paris. *Lancet*, *26(386)*, 2535-2538.
- Hjarvard, S. (2011). The mediatisation of religion: Theorising religion, media and social change. *Culture and Religion*, *12(2)*, 119-135.
- Huang, K. S. (1996). *A comparison between media frames and audience frames: The case of the Hill-Thomas controversy*. Paper presented at the annual conference of International Communication Association, Chicago, IL.
- Khosravini, M. (2009). The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers during the Balkan conflict (1999) and the British general election (2005). *Discourse & Society*, *20(4)*, 477-498.
- Kumar, D., (2010). Framing islam: The resurgence of orientalism during the Bush-II era. *Journal of Communication Inquiry*, *3(10)*, 254-277.
- Kumar, S. H. M., & Sharma, P. (2016). Capitalism, multiculturalism and the global identity of the islam. *European Journal of Economic and Political Studies*, *3(1)*, 61-81.
- Lemm, R. (2016). Laat u niet in de hoek drijven. *NRC Handelsblad*. Verkregen op 27 april, 2016, van <http://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/23/laat-u-niet-in-de-hoek-drijven-1611241>.
- Lewis, S. C., Zamith, R., & Hermida, A. (2013). Content analysis in an era of big data: A hybrid approach to computational and manual methods. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, *57(1)*, 34-52.
- Lister, C. (2014). Profiling the Islamic State. *Brookings Doha Centre Analysis Paper*, *13(17)*, 1-50.
- Lucassen, L. (2015). Bosma maakt moslims tot mikpunt van geweld. *Trouw*. Verkregen op 20 mei, 2016, van <http://www.trouw.nl/tr/nl/4500/Politiek/article/detail/4084771/2015/06/21/Bosma-maakt-moslims-tot-mikpunt-van-geweld.dhtml>.

- McBride, M. (2011). The logic of terrorism: Existential anxiety, the search for meaning, and terrorist ideologies. *Terrorism and Political Violence*, 23(1), 560-581.
- McCabe, T. R. (2016). Strategy for the ISIS foreign fighter threat. *Orbis*, 60(1), 140-153.
- Nord, L. W., & Strömbäck, J. (2006). Reporting more, informing less: A comparison of the Swedish media coverage of september 11 and the wars in Afghanistan and Iraq. *Journalism*, 7(1), 85-110.
- Norton, A. R. (2014). *Hezbollah: A Short History*. Princeton: Princeton University Press.
- Nossek, H. (2004). Our news and their news: The role of national identity in the coverage of foreign news. *Journalism*, 5(3), 343-368.
- Nourhussen, S. (2015). Facebook, waarom moet ik de Franse vlag en niet de Libanese? *Trouw*. Verkregen op 16 juni, 2016, van <http://www.trouw.nl/tr/nl/37461/Aanslagen-Parijs/article/detail/4189302/2015/11/18/Facebook-waarom-moet-ik-de-Franse-vlag-tonen-en-niet-de-Libanese.dhtml>.
- Novenario, C. M. I. (in press). Differentiating Al Qaeda and the Islamic State through strategies publicized in Jihadist magazines. *Studies in Conflict & Terrorism*. Verkregen van <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1057610X.2016.1151679>
- Onuoha, F. C. (2016). Hotels in Africa as terrorist targets. *Al Jazeera Centre for Studies*. Verkregen op 3 april, 2016, van <http://studies.aljazeera.net/en/>.
- Papacharissi, Z., & De Fatima Oliveira, M. (2008). News frames terrorism: A comparative analysis of frames employed in terrorism coverage in U.S. and U.K. newspapers. *The International Journal of Press/Politics*, 13(1), 52-74.
- Parijs: 129 doden, eerste *dader* geïdentificeerd. (2015, 14 november). *Trouw*. Verkregen op 17 maart, 2016, van <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/4185880/2015/11/14/Parijs-129-doden-eerste-dader-geidentificeerd.dhtml>
- Poole, E. (2012). American coverage of immigration, islam and identity in the UK and The Netherlands. In D. Winston (Ed.), *The Oxford Handbook of Religion and the American News Media* (pp. 453-470). Oxford: Oxford University Press.
- Rijssemus, T. S. G. (2014). *De rekbare waarheid: Over de objectiviteit van betrokken journalistiek*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Roest, S. (2015). *Je suis Charlie. Onderzoek naar frames in de berichtgeving over de aanslag op Charlie Hebdo* (Ongepubliceerde masterthesis). Verkregen van Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Ruigrok, N., & Van Atteveldt, W. (2007). Global angling with a local angle: How U.S., British, and Dutch newspapers frame global and local terrorist attacks. *Press/Politics*, 12(1), 68-90.
- Said, E. (1979). *Orientalism*. New York: Vintage Books.
- Schaap, G., & Pleijter, A. (2012). Het sensatiegehalte van voorpaginafoto's: een inhoudsanalyse van populaire en kwaliteitskranten in Nederland. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 40(1), 71-86.
- Schmid, A. P. (2015). Challenging the Narrative of the Islamic State. *The Hague: International Centre for Counter-Terrorism*. Verkregen van <http://icct.nl/wp-content/uploads/2015/06/ICCT-Schmid-Challenging-the-Narrative-of-the-Islamic-State-June2015.pdf>.
- Schultz, F., Kleinnijenhuis, J., Oegema, D. Utz, S., & Van Atteveldt, W. (2011). Strategic framing in the BP crisis: A semantic network analysis of frames. *Public Relations Review*, 38(1), 97-107.
- Seib, P. (2005). The news media and "the clash of civilizations." In P. Seib (Ed.), *Media and Conflict in the Twentyfirst Century* (pp. 71-85). Londen: Palgrave Macmillan.
- Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*, 50(2), 93-109.
- Siraj, S. A. (2012). Critical analysis of Islamophobia in the West and the media. *Global Media Journal: Pakistan Edition*, 5(1), 1-13.
- Slater, M. D. (2007). Reinforcing spirals: The mutual influence of media selectivity and media effects and their impact on individual behavior and social identity. *Communication Theory*, 17(3), 281-303.
- Staszak, J. F. (2008). Other/Otherness. *International encyclopedia of human geography*. Verkregen van: <http://www.unige.ch/sciences-societe/geo/collaborateurs/publicationsJFS/OtherOtherness.pdf>.
- Summit, V. (2016). Egypt – Russia: Plane crash report. *Africa Research Bulletin*, 52(12), 20839-20840.

- Taha, M. H. (2014). Gratifying the 'Self' by demonizing the 'Other': A call for dialogue not monologues. *Sage Open*, 4(2), 1-10.
- Trevino, M., Kanso, A. M., & Nelson, R. A. (2010). Islam through editorial lenses: How American elite newspapers portrayed muslims before and after September 11, 2001. *Journal of Arab & Muslim Media Research*, 3(2), 3-17.
- Van Acker, J. (2015, 14 november). De permanente oorlog in Europa is begonnen. *The Post Online*. Verkregen op 14 november, 2015, van <http://politiek.tpo.nl/2015/11/14/de-permanente-oorlog-in-europa-is-begonnen/>
- Van Atteveldt, W., Ruigrok, N., Takens, J., & Jacobi, C. (2014). Inhoudsanalyse met Amcat. Verkregen op 20 december, 2015, van <http://vanatteveldt.com/wp-content/uploads/amcatbook.pdf>
- Van Leeuwen, M. (2011). De 'Arabische Lente' en geopolitiek. *Tijdschrift voor Internationale Betrekkingen en Veiligheidspolitiek*, 35(4), 4-8.
- Veel bijval voor 'oorlog'-uitspraak Rutte. (2015, 14 november). *RTL Nieuws*. Verkregen op 14 november, 2015, van <http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/veel-bijval-voor-oorlog-uitspraak-rutte>
- Werbner, P. (2005). Islamophobia: Incitement to religious hatred-legislation for a new fear? *Anthropology Today*, 21(1), 5-9.
- Wester, F. (2006). *Inhoudsanalyse: Theorie en praktijk*. Deventer: Uitgeverij Kluwer.
- Wiegman, M. (2016). Van der Laan komt met plannen tegen radicalisering. *Het Parool*. Verkregen op 28 april, 2016, van <http://www.parool.nl/amsterdam/van-der-laan-komt-met-nieuwe-plannen-tegen-radicalisering~a4277938/>
- Wodak, R. (2013). *Right-wing populism in Europe: Politics and discourse*. Londen: Bloomsbury Academic.
- Wolfsfeld, G. (1997). *Media and Political Conflict: News from the Middle East*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Woods, J. (2011). Framing terror: An experimental framing effects study of the perceived threat of terrorism. *Critical Studies on Terrorism*, 4(2), 199-217.
- Yusof, S. H., Hassan, F., Hassan, M. S., & Osman, M. N. (2013). The framing of international media on islam and terrorism. *European Scientific Journal*, 9(8), 104-212.

Bijlage 1 Zoekterm dataverzameling AmCAT

Muslims# islam* OR muslim* OR koran OR imam OR burqa OR hoofddoek* OR moskee* OR "Islamitische Staat" OR jihad*

Bijlage 2 Zoekterm dataverzameling LexisNexis

islam! OR muslim! OR koran OR imam OR burqa OR hoofddoek! OR moskee! OR Islamitische Staat OR jihad!

Bijlage 3 Berekening precision dataverzameling AmCAT

Uit de 4590 gevonden artikelen is een steekproef van 50 artikelen genomen. Bij elk artikel is gekeken naar of het terecht positief of onterecht positief is gevonden. Dit waren de resultaten:

Terecht positief: 41

Onterecht positief: 9

Om de precision te berekenen is de onderstaande formule gebruikt:

Precision = terecht positief (TP) / terecht positief (TP) + onterecht positief (OP)

Precision = 41 / 41 + 9

Precision = 41 / 50 = 82%

Bijlage 4 Berekening precision dataverzameling LexisNexis

Uit de 491 gevonden artikelen is een steekproef van 50 artikelen genomen. Bij elk artikel is gekeken naar of het terecht positief of onterecht positief is gevonden. Dit waren de resultaten:

Terecht positief: 42

Onterecht positief: 8

Om de precision te berekenen is de onderstaande formule gebruikt:

Precision = terecht positief (TP) / terecht positief (TP) + onterecht positief (OP)

Precision = 42 / 42 + 8

Precision = $42 / 50 = 84\%$

Bijlage 5   Berekening recall dataverzameling AmCAT

In deze bijlage is te vinden hoe de recall van de totale dataset is berekend.

Recall dataset

Om de recall te berekenen is gekeken naar de artikelen die niet zijn gevonden door NOT voor de zoekstring in AmCAT te zetten. Aan de hand hiervan werden 20 artikelen gevonden waarvan er 0 relevant waren en 20 niet. Zie de tabellen en berekeningen hieronder voor de uiteindelijke recall.

	Relevant		
Gevonden	Ja	Nee	Totaal
Ja	16 (80%)	4 (20%)	20
Nee	0 (0%)	20 (100%)	20

	Relevant		
Gevonden	Ja	Nee	Totaal
Ja	$0,8 * 4590 = 3672$	$0,2 * 4590 = 918$	4590
Nee	$0 * 20 = 0$	$1 * 20 = 20$	20

Recall = alle gevonden relevante artikelen / totale aantal relevante artikelen

Recall = $4590 / 4590 + 0$

Recall = 100%

Bijlage 6   Zoekterm associatief framing terrorisme AmCAT

Terrorisme# terror* terreur* aanslag* zelfmoordaanslag* slachtoffer* bomaanslag* aanval* gijzel* kidnap* geweld*

Bijlage 7   Zoekterm associatief framing terrorisme LexisNexis

terror! terreur! aanslag! zelfmoordaanslag! slachtoffer! bomaanslag! aanval! gijzel! kidnap! geweld!

Bijlage 8   Berekening precision associatief framing AmCAT

Uit de 4590 gevonden artikelen zijn met behulp van de zoekterm rondom terrorisme 2836 artikelen gevonden waarin het om terrorisme gaat. Hieruit is een steekproef van vijftig artikelen genomen om de precision te berekenen. Bij elk artikel is gekeken of het terecht positief of onterecht positief is gevonden.

Terecht positief: 39

Onterecht positief: 11

Om de precision te berekenen is de onderstaande formule gebruikt:

Precision = terecht positief (TP) / terecht positief (TP) + onterecht positief (OP)

Precision = 39 / 39 + 11

Precision = 39 / 50 = 78%

Bijlage 9   Berekening precision associatief framing LexisNexis

Uit de 491 gevonden artikelen zijn met behulp van de zoekterm rondom terrorisme 343 artikelen gevonden waarin het om terrorisme gaat. Hieruit is een steekproef van vijftig artikelen genomen om de precision te berekenen. Bij elk artikel is gekeken of het terecht positief of onterecht positief is gevonden.

Terecht positief: 38

Onterecht positief: 12

Om de precision te berekenen is de onderstaande formule gebruikt:

Precision = terecht positief (TP) / terecht positief (TP) + onterecht positief (OP)

Precision = 38 / 38 + 12

Precision = 38 / 50 = 76%

Bijlage 10   Berekening recall associatief framing AmCAT

In deze bijlage is te vinden hoe de recall van de totale dataset is berekend.

Recall dataset

Om de recall te berekenen is gekeken naar de artikelen die niet zijn gevonden door NOT voor de zoekstring in AmCAT te zetten. Aan de hand hiervan werden 1533 artikelen gevonden. Uit deze artikelen is een sample genomen van vijftig artikelen waarvan er 10

relevant waren en 40 niet. Zie de tabellen en berekeningen hieronder voor de uiteindelijke recall.

	Relevant		
Gevonden	Ja	Nee	Totaal
Ja	41 (82%)	9 (18%)	50
Nee	10 (20%)	40 (80%)	50

	Relevant		
Gevonden	Ja	Nee	Totaal
Ja	$0,82 \cdot 1533 = 1257$	$0,18 \cdot 1533 = 276$	1533
Nee	$0,20 \cdot 50 = 10$	$0,80 \cdot 50 = 40$	50

Recall = alle gevonden relevante artikelen/totale aantal relevante artikelen

$$\text{Recall} = 1257/1257 + 10$$

$$\text{Recall} = 99\%$$

Bijlage 1   Berekening Cohen's Kappa discursieve framing

In deze bijlage staat de berekening van Cohen's Kappa voor het discursieve framing.

Duidelijk wordt in hoeverre de codeurs het met elkaar eens waren wat betreft het toekennen van de frames aan de hand van de literatuur.

	Codeur 1		Totaal
	+	-	
Codeur 2 +	35	4	39
-	3	8	11
Totaal	38	12	50

Om de daadwerkelijke overeenstemming $Pr(a)$ te berekenen is gekeken naar de diagonaal van de bovenstaande tabel. De daadwerkelijke overeenstemming is hier: $(35 + 8)/50 = 43/50 = 0,86$. Om Cohen's Kappa te kunnen berekenen moet hiernaast de toevalsovereenstemming $Pr(e)$ worden berekend. Zie deze berekening hieronder.

$$\text{Codeur 1 kans op 'ja':} \quad 38/50 = 0,76$$

$$\text{Codeur 2 kans op 'ja':} \quad 39/50 = 0,78$$

Codeur 1 kans op 'nee': $12/50 = 0,24$

Codeur 2 kans op 'nee': $11/50 = 0,22$

Toevalsovereenstemming = (kans 'ja' codeur 1 * kans 'ja' codeur 2) + (kans 'nee' codeur 1 * kans 'nee' codeur 2)

$$= (0,76 * 0,78) + (0,24 * 0,22)$$

$$= 0,59 + 0,05$$

$$= 0,64$$

Cohen's Kappa = $(Pr(a) - Pr(e))/(1 - Pr(e))$

$$= (0,86 - 0,64)/1 - 0,64$$

$$= 0,22/0,36$$

$$= 0,61 = 61\%$$

Bijlage 12   Berekening Cohen's Kappa othering

In deze bijlage staat de berekening van Cohen's Kappa voor othering. Duidelijk wordt in hoeverre de codeurs het met elkaar eens waren wat betreft het toekennen van de frames aan de hand van de literatuur.

	Codeur 1		Totaal
	+	-	
Codeur 2 +	33	7	40
-	1	9	10
Totaal	34	16	50

Om de daadwerkelijke overeenstemming Pr(a) te berekenen is gekeken naar de diagonaal van de bovenstaande tabel. De daadwerkelijke overeenstemming is hier: $(33 + 9)/50 = 42/50 = 0,84$. Om Cohen's Kappa te kunnen berekenen moet hiernaast de toevalsovereenstemming Pr(e) worden berekend. Zie deze berekening hieronder.

Codeur 1 kans op 'ja': $34/50 = 0,68$

Codeur 2 kans op 'ja': $40/50 = 0,80$

Codeur 1 kans op 'nee': $16/50 = 0,32$

Codeur 2 kans op 'nee': $10/50 = 0,20$

$$\begin{aligned}
\text{Toevalsovereenstemming} &= (\text{kans 'ja' codeur 1} * \text{kans 'ja' codeur 2}) + (\text{kans 'nee' codeur 1} * \\
&\quad \text{kans 'nee' codeur 2}) \\
&= (0,68 * 0,80) + (0,32 * 0,20) \\
&= 0,54 + 0,06 \\
&= 0,60 \\
\text{Cohen's Kappa} &= (\text{Pr}(a) - \text{Pr}(e)) / (1 - \text{Pr}(e)) \\
&= (0,84 - 0,60) / (1 - 0,60) \\
&= 0,24 / 0,40 \\
&= 0,60 = 60\%
\end{aligned}$$

Bijlage 13   Berekening Cohen's Kappa conflictframe

In deze bijlage staat de berekening van Cohen's Kappa voor het conflictframe. Duidelijk wordt in hoeverre de codeurs het met elkaar eens waren wat betreft het toekennen van de frames aan de hand van de literatuur.

		Codeur 1		Totaal
		+	-	
Codeur 2	+	30	2	32
	-	2	16	18
Totaal		32	18	50

Om de daadwerkelijke overeenstemming Pr(a) te berekenen is gekeken naar de diagonaal van de bovenstaande tabel. De daadwerkelijke overeenstemming is hier: $(30 + 16) / 50 = 46 / 50 = 0,92$. Om Cohen's Kappa te kunnen berekenen moet hiernaast de toevalsovereenstemming Pr(e) worden berekend. Zie deze berekening hieronder.

Codeur 1 kans op 'ja': $32 / 50 = 0,64$

Codeur 2 kans op 'ja': $32 / 50 = 0,64$

Codeur 1 kans op 'nee': $18 / 50 = 0,36$

Codeur 2 kans op 'nee': $18 / 50 = 0,36$

$$\text{Toevalsovereenstemming} = (\text{kans 'ja' codeur 1} * \text{kans 'ja' codeur 2}) + (\text{kans 'nee' codeur 1} * \text{kans 'nee' codeur 2})$$

$$= (0,64 * 0,64) + (0,36 * 0,36)$$

$$= 0,41 + 0,13$$

$$= 0,54$$

$$\text{Cohen's Kappa} = (\text{Pr}(a) - \text{Pr}(e)) / (1 - \text{Pr}(e))$$

$$= (0,92 - 0,54) / 1 - 0,54$$

$$= 0,38 / 0,46$$

$$= 0,83 = 83\%$$

Bijlage 14   Berekening Cohen's Kappa moslims aan het woord

In deze bijlage staat de berekening van Cohen's Kappa voor de hoeveelheid moslims of mensen met een Arabische achtergrond die aan het woord worden gelaten in de nieuwsberichten. Duidelijk wordt in hoeverre de codeurs het met elkaar eens waren wat betreft het toekennen van de frames aan de hand van de literatuur.

	Codeur 1		Totaal
	+	-	
Codeur 2 +	30	5	35
-	3	12	15
Totaal	33	17	50

Om de daadwerkelijke overeenstemming Pr(a) te berekenen is gekeken naar de diagonaal van de bovenstaande tabel. De daadwerkelijke overeenstemming is hier: $(30 + 12) / 50 = 42 / 50 = 0,84$. Om Cohen's Kappa te kunnen berekenen moet hiernaast de toevalsovereenstemming Pr(e) worden berekend. Zie deze berekening hieronder.

$$\text{Codeur 1 kans op 'ja':} \quad 33/50 = 0,66$$

$$\text{Codeur 2 kans op 'ja':} \quad 35/50 = 0,70$$

$$\text{Codeur 1 kans op 'nee':} \quad 17/50 = 0,34$$

$$\text{Codeur 2 kans op 'nee':} \quad 15/50 = 0,30$$

$$\text{Toevalsovereenstemming} = (\text{kans 'ja' codeur 1} * \text{kans 'ja' codeur 2}) + (\text{kans 'nee' codeur 1} * \text{kans 'nee' codeur 2})$$

$$= (0,66 * 0,70) + (0,34 * 0,30)$$

$$= 0,46 + 0,10$$

$$= 0,56$$

$$\text{Cohen's Kappa} = (\text{Pr}(a) - \text{Pr}(e)) / (1 - \text{Pr}(e))$$

$$= (0,84 - 0,56) / 1 - 0,56$$

$$= 0,28 / 0,44$$

$$= 0,64 = 64\%$$

Bijlage 15

Codeerinstructie handmatige inhoudsanalyse

Discursieve framing

1. Wordt in het artikel de islam als gewelddadig geportretteerd?

Deze vraag wordt met 'ja' beantwoord zodra in het artikel wordt verwezen naar de islam als een gewelddadige religie die problemen oplost met geweld. Dit is ook het geval als wordt verwezen naar al dan niet Nederlandse moslims als gewelddadig. Een voorbeeld van een zin waarin naar de islam of moslims wordt gerefereerd als gewelddadig is:

“Met het zwaard werd de islam verspreid. De islam moet zich moderniseren en ontdoen van extremistische opvattingen, geweld en intolerantie.”

Let wel op dat er niet naar terroristen als gewelddadig wordt verwezen, het moet expliciet over de islam als religie gaan.

2. Wordt in het artikel de islam gezien als bedreiger van de democratie?

Deze vraag wordt met 'ja' beantwoord zodra in het artikel wordt verwezen naar de islam als bedreiger van de Westerse democratie. Ook wordt deze vraag met 'ja' beantwoord als naar de islam wordt verwezen als een religie die incapabel is tot het opbouwen van een democratie of het leven in een democratie. Als wordt beschreven dat al dan niet Nederlandse moslims begrip hebben voor een aanslag valt dit ook hieronder. Een voorbeeld van een zin waarin naar de islam wordt gerefereerd als bedreiger van de democratie is:

“Er zijn relatief veel moslims die een afschuw hebben van het Westen en van een democratie, voor hen zijn vrouwen inferieur en is homoseksualiteit verderfelijk.”

Let wel op dat er niet naar terroristen als bedreigers van de democratie wordt verwezen, het moet expliciet over de islam als religie gaan.

Othering

1. Is er in het artikel sprake van woordgebruik waardoor moslims expliciet tegenover andere bevolkingsgroepen worden gezet?

Deze vraag wordt met ‘ja’ beantwoord zodra in het artikel wordt verwezen naar moslims als ‘zij’ of ‘buitenlands’/‘buitenlanders.’ Of als er sprake is van woordgebruik als ‘wij’ en ‘ons’ tegenover ‘zij’ en ‘buitenlands.’ Het hoeft hierbij niet per se om Nederlandse moslims te gaan, othering gaat namelijk over de scheiding tussen het Westen en het Oosten, dus het kijken naar het Oosten door een Westerse bril. Het moet duidelijk worden dat de islam als een andere groep tegenover de eigen groep wordt gezien. Nederlandse moslims moeten als zijnde buitenstaanders in de tekst naar voren komen. Een voorbeeld van een zin waarin naar moslims wordt gerefereerd als buitenstaanders is:

“Er zijn buitenlanders die hier komen wonen en niet bijdragen aan het systeem, die komen met al hun uitkeringen, steun en toelagen hoger uit.”

Let wel op dat er naar Nederlandse moslims wordt gerefereerd als buitenstaanders en niet naar terroristen.

2. Wordt in het artikel door de samenleving angstig tegenover de islam gesproken?

Deze vraag wordt met ‘ja’ beantwoord zodra in het artikel merkbaar wordt dat er een zekere angst is tegenover de islam en/of al dan niet Nederlandse moslims. Een voorbeeld van een zin waarin angstig tegenover de islam wordt gekeken is:

“Niets tegen vluchtelingen maar bang voor de islam.”

Let wel op dat er angstig wordt gesproken tegenover de islam als religie en niet tegenover terroristen.

3. Wordt in het artikel met afkeer gesproken over de islam?

Deze vraag wordt met ‘ja’ beantwoord zodra duidelijk wordt dat de islam als minderwaardig wordt gezien en als er op een denigrerende manier wordt verwezen naar de islam. Er moet naar voren komen dat de islam niet geliefd is en dat er met afkeer of haat over de religie of al dan niet Nederlandse moslims wordt gesproken. Een voorbeeld van een zin waarin op een hatelijke manier over de islam wordt gesproken is:

“Waar andere religies zich aanpasten aan de tijd, was het bij de islam altijd al andersom. Iedereen moest zich in Nederland volgens dit geloof aanpassen aan de islam. De islam verdient daarom een negatieve uitzonderingspositie en moet niet langer gesubsidieerd worden.”

Let wel op dat er met afkeer gesproken moet worden over de islam en niet over terroristen.

Conflictframing

1. Ligt in het artikel de nadruk op een conflict tussen twee groepen of individuen?

Deze vraag wordt met ‘ja’ beantwoord zodra er nadrukkelijk sprake is van een conflict in de tekst. Dit kan een conflict zijn tussen twee groepen, zoals moslims en niet-moslims of tussen twee individuen zoals een Westerse leider en een leider in het Midden-Oosten. Er moet wel duidelijk naar voren dat de twee groepen of individuen, in conflict zijn, ze moeten niet alleen samen in een artikel worden genoemd. Daarnaast moet de nadruk liggen op culturele of religieuze issues omtrent de islam en/of al dan niet Nederlandse moslims. Een voorbeeld van een zin waarin een conflict naar voren komt:

“Het Westen en de islam: het zijn tektonische platen die schuiven en botsen.”

Moslims aan het woord

1. Wordt er een moslim of een persoon met een Arabische achtergrond aan het woord gelaten?

Deze vraag kan met 'ja' worden beantwoord zodra er duidelijk naar voren komt dat er een quote van een moslim, of iemand met een Arabische achtergrond, is gebruikt. Onder de Arabische achtergrond vallen geen autochtone Nederlanders die bijvoorbeeld een studie omtrent Arabische taal en cultuur hebben gevolgd. Ook vallen buitenlandse moslims hieronder, wel moet in dit geval duidelijk zijn dat het dan ook daadwerkelijk om een moslim gaat. Een voorbeeld van een zin uit een artikel waarin duidelijk een quote van een moslim wordt gebruikt:

“Volgens de jongerenimam uit Amsterdam Nieuw-West moeten moslims hun weerzin om afstand te nemen van de gebeurtenissen naast zich neergeleggen: “Je moet wel van een andere planeet komen om je niet als moslim te willen uitspreken.”

Bijlage 16   Analyse-schema SPSS

In deze bijlage is een voorbeeld van het analyse-schema in SPSS te vinden. Ook zal kort worden toegelicht, waar nodig, wat de waarden van de variabelen betekenen.

	ArtikelID	Datum	Krant	Tijdsbestek	Discurs1	Discurs2	Other1	Other2	Other3	Conflictframe	MoslimWo...
1	95168	12-Jun-15	1	1	0	0	0	0	0	0	0
2	95599	12-Jun-15	1	1	0	0	0	0	0	0	0
3	95957	13-Jun-15	1	1	0	0	0	0	0	0	0
4	96118	13-Jun-15	1	1	1	0	0	1	1	1	0
5	96156	13-Jun-15	1	1	1	0	0	1	1	1	0
6	96462	13-Jun-15	1	1	0	0	0	0	0	0	0
7	97563	16-Jun-15	1	1	0	0	1	0	0	0	0
8	97573	16-Jun-15	1	1	0	1	1	1	0	1	0
9	97736	16-Jun-15	1	1	0	0	1	0	0	1	0

De variabele krant kan de waarde 1, 2, 3, 4, of 5 aannemen. 1 staat voor De Telegraaf, 2 voor Algemeen Dagblad, 3 voor de Volkskrant, 4 voor NRC Handelsblad en 5 voor Trouw. De variabele Discurs 1 tot Other3 zijn de vragen waarmee discursieve framing en othering al

dan niet gevonden kunnen worden. De waarde 1 betekent dat de vraag met 'ja' wordt beantwoord en 0 dat de vraag met 'nee' wordt beantwoord.